

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXXXIV

Нови Сад, октобар 2012

Књига 72

Број 10

САДРЖАЈ

ЧЛАНЦИ

Др Радивој Степанов

Уставни патриотизам у Србији / 647

Данијела Тошић

Претпоставка невиности у нашем
праву и у пракси Европског суда
за људска права / 658

РАСПРАВЕ

Др Хасиба Хрустић

Порески третман ликвидације
правних лица / 677

СУДСКА ПРАКСА

Драган У. Калаба

Одлуке судске праксе / 694

САОПШТЕЊА

Са седнице Управног одбора Адвокатске коморе Војводине / 704



*Указом Председништва СФРЈ бр. 64 од 12. јула 1988,
поводом 60-годишњице излажења,
„ГЛАСНИК” Адвокатске коморе Војводине
о д л и к о в а н ј е
Орденом заслуга за народ са сребрном звездом.*

CONTENTS

ARTICLES

- Radivoj Stepanov Ph. D.** Constitutional Patriotism in Serbia / 647
Danijela Tošić The Presumption of Innocence
in Our Law and in the Practice
of the European Court
of Human Rights / 658

DISCUSSIONS

- Hasiba Hrustić Ph. D.** Tax Treatment of the Liquidation
of the Legal Entities / 677

CASE LAW

- Dragan U. Kalaba** Case Law / 694

NOTICES

- From the meeting of Vojvodina Bar Association Board of Directors / 704

АДВОКАТСКА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ



Основана 1921. у Новом Саду

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Покренут 1. јуна 1928.

Главни и одговорни уредници

Др Косџа Мајински (1928–1932), др Никола Николић (1933–1936), др Василије Сџанковић (1936), др Славко М. Ђурић (1937), Владимир К. Хаџи (1937–1941), Милорад Бојић (1952–1972), Сава Савић (1973–1987), Мирослав Здјелар (1987–1994), др Слободан Бељански (1994–2004)

Уређивачки одбор

Др ЈАНКО КУБИЊЕЦ

главни и одговорни уредник
адвокат у Новом Саду

Др Енике Веџ, адвокат у Новом Саду, Милан Добросављевић, адвокат у Новом Саду, др Жељко Фајфрић, адвокат у Шиду, др Славен Бачић, адвокат у Суботици, мр Вукица Мидоровић, адвокат у Кикинди

Технички уредник

Јелица Недић

Адреса Уредништва
21000 Нови Сад, Змај Јовина 20/1
Телефон: 021/521-235; факс: 021/529-459
e-mail: raponija@eunet.rs
Рукописи се не враћају.

Г Л А С Н И К

А Д В О К А Т С К Е К О М О Р Е В О Ј В О Д И Н Е

Ч А С О П И С З А П Р А В Н У Т Е О Р И Ј У И П Р А К С У

Година LXXXIV

Нови Сад, октобар 2012

Књига 72

Број 10

Ч Л А Н Ц И

UDC 342.4:172.15(497.11)

Prof. dr Radivoj Stepanov,

Filozofski fakultet, Odsek za sociologiju, Novi Sad

USTAVNI PATRIOTIZAM U SRBIJI*

SAŽETAK: Ustavni patriotizam je u stvarnosti Srbije još uvek jedna apstraktna sintagma. U laičkom diskursu stvari stoje još ozbiljnije: „ustavni patriotizam” je *terra incognita*, daleka reminiscencija nerazumljive sadržine i bez stvarnog značaja. Ništa bolje nije ni sa značenjem pravne i ustavne kulture. Donošenje i puko važenje zakona ne može se izjednačiti sa postojanjem pravne kulture kao što se ni formalni ustavi ne mogu izjednačiti sa stvarnom ustavnom kulturom. Kvalitet ustavnosti i plauzibilnost ustava prema socijalnom ambijentu u koji je lociran i vremenu i prilikama koje sledi, anticipira, definiše kapacitet i kvalitet ustavnog patriotizma i ustavne kulture države. U ovdašnjoj nauci, političkoj, pravnoj i istorijskoj pre svega, istraživački interes za ustavni patriotizam, njegovo značenje, poreklo, istoriju i normativnu stranu bio je приметно skroman, bolje reći – zanemaren. Pravna i ustavna kultura po svojoj tematskoj zastupljenosti u literaturi stoji daleko iza političke kulture o kojoj se ovde takođe malo zna. U današnje vreme uglavnom je nesporna konstatacija koja vezuje „ustavni patriotizam” za savremenu političku filozofiju Nemačke provenijencije. Naime, radovi D. Šternbergera i J. Habermasa podstakli su raspravu u drugoj polovini XX veka o ustavnom patriotizmu. Svaka pravna i politička kultura izražava određen „ustavni patriotizam”. U sadašnjim relacijama otvara se pitanje da li pravna kultura nudi nekoliko „tipova” ustav-

* Rad primljen: 05. 03. 2012. godine.

nog patriotizma: američki, britanski, francuski i nemački. U ovim pravnim i političkim kulturama različite istorijske i druge okolnosti „profilišu” i demonstriraju ustavni patriotizam.

Ključne reči: ustavni patriotizam, ustav, ustavnost, ustavna kultura, vladavina prava, nacionalno, država

ETIMOLOGIJA USTAVNOG PATRIOTIZMA

Sintagma „ustavni patriotizam” nije nastala davno; rođena je u posleratnoj Nemačkoj a njeni rodonačelnici bili su: D. Šternberger (1907–1989) i J. Habermas (1929). U savremenoj nemačkoj literaturi nisu retka i ona mišljenja da ideja „ustavnog patriotizma” vodi poreklo iz Hegelove *Filozofije državnog prava*. Mnogo češće se sreću tvrdnje po kojima je misao o „ustavnom patriotizmu” nastala u posleratnoj, podeljenoj Nemačkoj kao neka vrsta krhke, bolje reći „privremene” *zamene za pravi nacionalni identitet* – zamena koja će postati suvišna posle ujedinjenja ove evropske zemlje koja je u različitom svetlu učestvovala u pisanju istorije Evrope u poslednjih nekoliko vekova.

U osnovi „ustavni patriotizam” doživljava renesansu od sredine devedesetih godina minulog veka ne samo u Nemačkoj već i izvan nje, kada analitičari ovaj pojam vide „kao normativno privlačan oblik građanske, nacionalne, možda čak i postnacionalne privrženosti društvima koja su sve više multikulturalna” (Müller 2010: 9–10). Tako posmatrano, „ustavni patriotizam” imao je veliku šansu da se ispolji u enklavama realnog socijalizma koji se raspadao, u državama i društvima koja su preležala i rane i pozne tranzicione bolesti, državne deobe i strukturne dezintegracije, ali se ta očekivanja nisu ispunila. Sva ta novonastala društva, koja su izmirela iz ljuske realnog socijalizma i socijalističkog totalitarizma, nisu u sebi nosila potreban kapacitet „ustavnog patriotizma”. Ona su u sebi sadržavala jasnu težnju nacionalne identifikacije i etničke isključivosti.

Zbog čega je ideja „ustavnog patriotizma” tokom svog postojanja imala promenljivu sreću?

Odgovor može biti i u tome što „ustavni patriotizam [...] izražava misao da se politička privrženost mora usredsrediti na norme, vrednosti, i posredno, procedure liberalnog demokratskog ustava” (Müller 2010: 9). To ukazuje da se politička pripadnost ne temelji prvenstveno niti na nacionalnoj kulturi (a to tvrde zagovornici nacionalnog liberalizma) niti na „svetskoj zajednici ljudi” (što se može čuti kod Nusbauma), već upravo suprotno, „ustavni patriotizam” nudi viziju demokratskog društva drugačiju i od nacionalizma i od kosmopolitizma, ali i od republikanskog patriotizma (kako se shvata u istoriji evro-američke političke misli).

Tu se kriju i uzroci teškoća da se uspostavi jedna etablirana teorija „ustavnog patriotizma”. Istovremeno, u tome možda leži i izazov pravnih, političkih, moralnih, socioloških gledišta da se angažuju na analizi pojma „ustavni patriotizam”.

Teorijsko gledište o „ustavnom patriotizmu” treba da pruži određeno objašnjenje o „privrženosti” kroz ustav određenim vrednostima, dakle, objašnjenje o predmetu privrženosti, obliku i razlozima za privrženost.

Iz ovoga sledi odgovor na pitanje šta je predmet privrženosti ustavnom patriotizmu. Predmet privrženosti nije pisani ili nepisani ustav u svoj svojoj konkretnoj istorijskoj specifičnosti, na čemu insistira pozitivističko shvatanje ustavnog patriotizma, naprotiv, to je iznad svega sama ideja građana koji jedni drugima opravdavaju (moralnu) političku vladavinu. A šta je krajnja svrha ustavnog patriotizma? Ukratko: da omogući i održi pravedan ustavni režim.

To izoštrava pitanje vezano za to da li je ustavni patriotizam normativno zavisani pojam ili on to nije. Ako jeste „normativno zavisani” pojam, onda smo na terenu čisto pozitivističkog shvatanja ustavnog patriotizma – uopšteno, reč je o nekoj trajnoj privrženosti građana nekom postojanom političkom uređenju (bez obzira na njihov odnos prema ljudskim pravima i demokratiji), a ako nije reč o pozitivističkom shvatanju ustavnog patriotizma, tada imamo jedno moralno čitanje ustavnog patriotizma koje treba da bude zasnovano na teoriji o tome šta jednom političkom uređenju daje legitimitet.

Ustavni patriotizam sam po sebi nije neka vrsta građanskog melema za slučajevne kolektivnog političkog sloma. U određenoj meri ustavni patriotizam mora počivati na već postojećim političkim telima. To nije, po rečima Milera, neka „samodovoljna teorija o političkom povlačenju granica”, i zbog toga on ne odgovara na pitanja o političkom samoopredeljenju, na koja rivalske teorije poput liberalnog nacionalizma mogu biti u poziciji da odgovore (čak i kada se sa normativnog ili praktičnog stanovišta ispostavi da ti odgovori ne zadovoljavaju). Slično tome, „ustavni patriotizam” ne može sam po sebi da generiše visoki stepen društvene solidarnosti iako to tvrde neki zagovornici toga pojma. Naprotiv, društvena solidarnost zavisice od toga koliko snažno data politička kultura usvoji tumačenje osnovnih ideja o pravednosti. Ukratko, „ustavni patriotizam” jeste u stanju da izbegne izvore moralne opasnosti koji su u vezi i sa liberalnim nacionalizmom i sa tradicionalnim oblicima patriotizma – to je njegova osobena vrlina. On služi i kao izvor građanskog poverenja u vlast (pa otuda i stabilnosti) i kao izvor snaženja statusa građana. On sadrži nešto što bismo mogli nazvati „normativnim viškom”, što služi kao osnova za građansko snaženje, za protivljenje, i kao opravdanje za građansku neposlušnost. Uređene zajednice koje se odluču za ustavni patriotizam jačaju svoju odbranu protiv neliberalnih i antidemokratskih izazova.

Ustavni patriotizam sam po sebi nije teorija pravde. On primarno nije ni teorija o jastvu, iako shvatanje postkonvencionalnog identiteta ima važnu ulogu u Habermasovom pojmu ustavnog patriotizma. Ustavni patriotizam, kao što je to istakao F. Mihelman, jeste deo (i samo deo) odgovora na izazov osmišljavanja, opravdavanja i održavanja demokratske (i moralne) političke vladavine. Ustavni patriotizam nije sam po sebi to opravdanje, ali će opravdavanja proizvesti ono što bi se moglo nazvati „razlozima za privrženost”. Ustavni patriotizam konceptualizuje uverenja i sklonosti potrebne građanima da očuvaju jedan određen, dakle prihvatljiv, stabilan, „održiv” oblik političke vladavine.

OBLICI USTAVNOG PATRIOTIZMA

Druga polovina XX veka iz evropskih prostora širi diskurs o ustavnom patriotizmu, ali daleki koreni ustavnog patriotizma nastali su na severnoameričkom tlu, tačnije na području koje je zahvatalo trinaest britanskih kolonija.

Ustavni patriotizam je u svom temeljnom političkom, pravnom, moralnom i filozofskom značenju ponikao na tlu SAD u tzv. američkoj revoluciji.

Političko-filozofski temelj ustavnog patriotizma u SAD postavila je *Deklaracija o nezavisnosti (Declaration of Independence)* iz 1776. godine. Njoj su prethodile *Deklaraciju o pravima* (koja je imala 16 članova) i Ustav države Virdžinije takođe iz 1776. Proces proglašenja nezavisnosti i otepljenja od Engleske odvijao se na independističkoj političkoj ideji.

Deklaracija o nezavisnosti je dokument na osnovu koga su utemeljene SAD kao samostalan ustavni i državni subjekt. To je istovremeno i prvi akt ustavnog karaktera u svetu nastao na ideji *prirodnog prava* (engleskog filozofa Dž. Loka) i *narodne suverenosti* (sadržanoj u političkoj filozofiji Francuza Ž. Ž. Rusoa). Istaknuti „projektant” *Deklaracije (o) nezavisnosti* bio je Tomas Džeferson. On je dve godine pre njenog usvajanja sažeto opisao „marš kolonija za nezavinost” u jednoj „briljantnoj studiji” pod nazivom: *Sumarni pregled prava britanske Amerike (1774)*. U filozofiji *Deklaracije* „koja predstavlja vrline meritokratije, u kojoj se čovek uzdiže vrlinom, talentom i marljivošću” Džeferson se vidno oslanja na Lokove *Dve rasprave (studije) o Vladi* (Džonson 2003: 141).

Već sam početak *Deklaracije* deluje „kao strujni udar”. Teško je zamisliti bilo koji način na koji bi se prva dva paragrafa mogla bolje napisati: prvi sa svojom elegičnom notom tuge zбоz razvrgavanja unije sa Britanijom ali i želje da se pokaže ‘dostojno poštovanje prema shvatanjima čovečanstva’ pružanjem sopstvenih opravdanja; drugi, sa svojom udarnom prvom rečenicom, jezgrom

svoga: "Mi smatramo ove istine očiglednim, da su svi ljudi stvoreni jednaki, da su od svog Tvorca obdareni određenim neotuđivim pravima, među koja spadaju: život, sloboda i težnja ka sreći" (Džonson 2003: 149).

Poruke *Deklaracije* čine filozofsku i pravnu podlogu buržoaskih revolucija i shvatanja o *univerzalnim pravima* koja su data od prirode. Upravo u tome ona i predstavlja temeljnu civilizacijsku vrednost moderne demokratije. Prirodna prava su ona prava koja se bez ikakve diskriminacije *odnose na sve ljude*, koja *važe u svim vremenima*, koja su *data od prirode u obliku prirodnih zakona*, prema kojima *pozitivno pravo treba da se usklađuje i ne sme da im se protivi*.

Uvek kada *legalitet vlasti počiva u narodu*, narod ima pravo na pobunu, na otpor, na revoluciju i smenjivanje nedemokratske (tiranske) vlasti. Narodni suverenitet daje pravo narodu na usklađivanje pozitivnog prava s prirodnim zakonima, pravo na otepljenje i pravo na izbor demokratskih političkih oblika u okviru kojih stvara novu državu.

U prirodna prava utvrđena Deklaracijom spada *pravo na život, na slobodu, jednakost, ravnopravnost, sreću i neograničenu privatnu svojinu* (vidi: Deklaracija).

Istovremeno, *Deklaracijom* su proklamovana osnovna načela vladavine – načelo *podele vlasti u novoj državi i glavni principi američke demokratije*.

Ona predstavlja (istorijski i civilizacijski) *politički, filozofski i pravni osnov* u stvaranju i postojanju jedne nove velike države i nacije.

Deklaracija eksplicira originalnost građanskih ideja, ideala i vrednosti koji su u njoj sadržani. Ona je prvi put u istoriji čovečanstva prenela te ideje s područja teorije i filozofije na teren političke prakse.

U Filadelfiji je Ustavotvorna skupština (*Constitutional Convention*) usvojila 17. septembra 1787. godine tekst Ustava SAD. Ovim ustavom je jedina faktička konfederacija od trinaest država transformisana u modernu federaciju ili saveznu državu.

Na Konvenciji je, pre donošenja Ustava, već postignuta saglasnost da se uvede „republikanski oblik države” (kroz instituciju predsednika i potpredsednika države kao „jedinih izabranih predstavnika savezne izvršne vlasti”) (Hartmann 2006: 87).

U SAD postoji pravi „kult” Ustava (*Constitution of the United States of America*) koji je samo druga strana američkog ustavnog patriotizma. Naime, Ustavu SAD se pridaje takav značaj kao da, pre njegovog usvajanja, u Americi „ni šuma nije rasla, ni reke nisu tekle”. Jedan američki istoričar Ustava SAD kaže sledeće: „U ahitekturi nacionalnosti, Sjedinjene Države su postigle nešto prilično značajno... Amerikanci su podigli svoj ustavni krov, pre nego što su postavili svoje nacionalne zidove... Ustav je postao zamena za dublji nacionalni identitet” (Džonson 2003: 386). Dakle, bitne odrednice ustavnog

patriotizma u SAD temelje se na indipendističkoj ideji, jusnaturalizmu, pravdi i ličnim pravima.¹

Na ostrvskoj Evropi, tačnije u Velikoj Britaniji ustavni patriotizam ima specifičnu tradiciju i ispoljava se kao civilizacijski koncept *rule of law* – vladavina prava. Velika Britanija nema ustav kao jedan kodifikovan akt. Ali u Velikoj Britaniji postoji niz pravno-političkih akata konstitucionalnog značaja koji u kontinuitetu izražavaju princip „vladavine prava”. To su: *Velika povelja o slobodama (Magna Charta libertatum, 1215)*, *Peticija o pravima (The Petition of Right, 1628)*, *Akt o sazivanju Parlamenta (The Triennial Act, 1640)*, *Sporazum naroda (The Agreement of the People, 1649)*, *Instrument vladanja (The Instrument of Government, 1653)*, *Habeas corpus Act (1679)*, *Zakon o pravima (Bill of Rights, 1689)*, *Akt o nasleđivanju prestola (Act of Settlement, 1701)*. Taj konstitucionalni patriotizam (*constitutional patriotism*) ispoljava se kroz „ostrvsku” viševekovnu lojalnost prema sistemu (pravno, politički, institucionalno) kontrolisane egzekutive od strane legislative (*check and balances*), konsekventni individualizam i eminentno liberalne doktrine vladavine prava.

Sadržinu načela vladavine prava čini:

- *odsustvo arbitarnog* ili diskrecionog odlučivanja organa vlasti (engleski konstitucionalizam u nizu pitanja upire pogled prema onom trajnom i kontinuiranom ustavnopravnom iskustvu koje počinje *Velikom poveljom o slobodama*, tj. „per legem terrae”);
- *načelo pravne jednakosti* – ne samo što nijedan čovek nije iznad zakona „već je svako bez obzira na svoj položaj ili imovno stanje potčinjen istom zakonu, odnosno važećem pravu kraljevstva i podleže nadležnosti redovnih sudova” (Basta 1984: 93 i dalje);

¹ Šta je doprinelo gotovo dvoipovekovnoj trajnosti američkog Ustava i zbog čega on ima za Amerikance značaj „pravne Biblije”?

Prvo, to je kratkoća, jasnost i jednostavnost samog Ustava (sedam članova i dvadeset sedam amandmana). U ustavnoj nauci se kaže da „kraći ustavi žive duže”.

Drugo, u Ustavu SAD su dobro iznađena rešenja u pogledu organizacije centralnih organa vlasti (zakonodavne, izvršne i sudske) i njihovih odnosa koji počivaju na sistemu „kočnica i ravnoteža” (*checks and balances*).

Treće, primena tehnike ustavnih amandmana (lat. *amandere* – popraviti) na Ustav SAD nije komplikovana i pravno je karakteristična. Tu osnovni tekst Ustava ostaje nepromenjen, zadržava svoj prvobitni izgled, pa se (njemu) priključuju amandmani kojima se osnovni tekst (samo) dopunjuje sadržajem. Prva amandmanska izmena ustava SAD usledila je odmah 1791. godine priključenjem 10 ustavnih amandmana poznatih kao *Bill of Rights*.

Četvrto, tumačenja ustava daje Vrhovni sud SAD. Dakle, SAD nemaju ustavni sud kao posebnu instituciju i instancu za zaštitu i tumačenje Ustava.

Peto, trajnost Ustavu SAD omogućava posebno dejstvo i značaj ustavnih običaja.

Šesto, Ustav SAD očigledno odgovara američkom načinu mišljenja. Imajući tu okolnost u vidu, britanski premijer Vilijam E. Gledston konstatovao je: „Američki Ustav je najčudesnije delo koje su ikada u jednom trenutku stvorili mozak i naum ljudi.”

- pravna sigurnost koja se u engleskom konstitucionalizmu razlikuje od kontinentalnog shvatanja pravne sigurnosti; naime, kontinentalno shvatanje pravne sigurnosti „ide” za predvidivim ishodom pravnih radnji u jednoj pravnoj situaciji (bez obzira na moguće promene zakona), dok anglosaksonsko shvatanje pravne sigurnosti u ambijentu *common law*-a, po mišljenju teoretičara konstitucionalizma A. Dajsija, treba poistovetiti sa „individualnom slobodom, shvaćenom kao sloboda od uplitanja (*freedom from interference*) bilo koga, uključujući i političku vlast” (Basta 1984: 95).²

Ustavni patriotizam u engleskoj opciji pokazuje doslednost prema vladavini prava u sledećem:

- vladavina prava podrazumeva načelo ograničene vlade, postavku da je legitimna samo ona politička vlast koja je ograničena svrhom svog konstituisanja; to je suština *političkog* ograničenja koje je liberalizam, *dajući mu formu prava*, pronašao za državu u onom društveno-istorijskom trenutku kada se suočio sa potrebom za pomirenjem načela slobode sa načelom očuvanja državne vlasti;
- vladavina prava uključuje u sebe određene imanentne vrednosti – izjednačava se sa osnovnim ličnim i političkim pravima i slobodama koje, u stvari, nastaju kao političkopравни izraz svetosti privatne svojine i slobodne konkurencije;
- u konkretizaciji vladavina prava daje odgovor na pitanje: kako ove vrednosti oživotvoriti ograničavanjem vlasti; time se otvara problem prirode granica za političku vlast ili normativan izraz granica političkoj vlasti postaje pravo, odnosno zakon, čiji autoritet počiva na tome što je legitimitet političke vlasti poistovećen sa njenim legalitetom (Basta 1984: 113).

U britanskom ustavnom patriotizmu, vladavina prava je eminentno liberalistička doktrina. Političkim odnosima ova doktrina daje pravnu formu, ali se preko takve pravne forme pita za političko strukturiranje državnopravnog poretka: za postojanje određenih prava i sloboda, institucionalizovanje i depersonalizovanje vladavine, za sistem organizacije vlasti kao institucionalno-pravni oblik ograničavanja i kontrole. U britanskom miljeu ustavni patriotizam ispoljava se u kontinuiranoj privrženosti civilizacijskom principu vladavine prava. U tom načelu zakon, odnosno pravo, postaje mera čovekove slobode (Basta 1984: 117).

² Naš Ustav, kaže Dajsi, jeste precedentni Ustav (*judgemade constitution*) kroz koji struji neraskidiva veza između sredstva za zaštitu jednog prava i samog prava koje treba zaštititi... Izreka *ubi ius ibi remedium* iz ovog ugla posmatrano, postaje nešto daleko smislenije od obične tautološke propozicije (Basta 1984: 95).

U evropskoj kulturi ustavni patriotizam je (svoje) postojanje izražavao kroz odnos prema nacionalnom i nacionalnoj državi. Tačno je da su moderne države, pre svega u Evropi, nastale kao nacionalne. Međutim, postoje dva bitno različita značenja pojma nacionalnog i nacionalne države. Jedno značenje i razumevanje pojma nacionalnog dolazi iz Francuske, a drugo shvatanje nacionalnog potiče iz Nemačke političke tradicije. Ukratko, u Francuskoj tradiciji nacionalno znači političko, a u Nemačkoj se definiše kao etničko.

U Francuskoj, republikanske sklonosti principima *Deklaracije o pravima čoveka i građanina* (1789) drže „na okupu” ustavni patriotizam. Republikanizam, po mišljenju Habermasa, predstavlja jednu takvu doktrinu koja građane posmatra kao delove zajednice, koji mogu izrazavati i razvijati sopstveni moralni identitet samo unutar jedne zajedničke tradicije i jedne zajedničke kulture. U evropskoj istoriji, država-nacija je uobličavala etničku i kulturnu homogenost, koja je liberalnim i demokratskim institucijama garantovala neophodnu osnovu. Nacionalna država i demokratija su sestre rođene u senci nacionalizma. Kada su jednom novinari testirajući „ustavno kontrolisanje” francuskog patriotizma upitali De Gola kako to izgleda upravljati Francuzima, General je, kažu, dao vrlo duhovit odgovor: „Gospode Bože, ko uopšte može upravljati narodom koji je u stanju da od običnog kravljeg mleka napravi 400 vrsta sireva!?”

Jedan primer prisustva tematike republikanskog patriotizma u savremenom diskursu čine i razmišljanja J. Habermasa o nacionalnom identitetu i građanstvu. U Nemačkoj, nacionalizam se afirmisao protiv republikanskog duha i degenerisao u rasističke aberacije koje su opravdavale holokaust. Od 1871. do 1945. godine reč „nacija” označavala je jedinstvo i čišćenje koje treba postići proterivanjem ili marginalizovanjem neprijatelja nacionalne zajednice (*Volksfremde*). Ovom nacionalizmu Habermas suprotstavlja jedan konstitucionalni patriotizam (*Verfassungspatriotismus*), to jest patriotizam zasnovan na lojalnosti univerzalističkim političkim principima slobode i demokratije – koji je inkorporiran u Osnovni zakon (*Grundgesetz*) ili konstituciju (ustav) SRN.

Za razliku od nacionalizma, konstitucionalni patriotizam odvajja politički ideal nacije građana od koncepcije naroda shvaćenog kao pretpolitičko jedinstvo jezika i kulture. Ovaj tip patriotizma priznaje punu legitimnost i moralno dostojanstvo različitih stilova života i prihvata postojanje različitih kultura unutar republike. Iz ovog razloga, konstitucionalni patriotizam jeste jedini mogući patriotizam u Nemačkoj posle Aušvica.

U osnovi je nemačko shvatanje ustavnog patriotizma nastalo iz „duha nemačke krivice: od slobodne komunikacije do republikanske lojalnosti” (Müller 2010: 22 i dalje). Nije isključeno da koren ideje ustavnog patriotizma seže sve do političke intervencije liberalnog filozofa K. Jaspersa u periodu posle Dru-

gog svetskog rata. U svom eseju *Pitanje krivice (Schuldfrage, 1946)* Jaspers ističe izuzetno bitnu razliku između krivične odgovornosti, moralne, političke i metafizičke krivice (Stepanov 2011: 609). Definicije krivične odgovornosti i moralne krivice date su relativno jednostavno dok se politička krivica pripisuje svima koji žive pod okrutnim i nepravednim režimom. Najzad, metafizička krivica odnosi se na kidanje duboko usađene solidarnosti za koju se pretpostavlja da postoji među svim ljudima. U tom kontekstu Jaspers zagovara i princip o postojanju tzv. kolektivne krivice (Müller 2010: 24)³.

USTAVNI PATRIOTIZAM U STVARNOSTI SRBIJE

Balkanske države među kojima i Srbija, čini se da su pretežno sledile nemačku tradiciju ili nemačko razumevanje nacionalnog-etničkog. Pritom se zaboravlja da su i sami Nemci transcendirali tu tradiciju. Normalna je i legitimna težnja nacija za vlastitom političkom organizacijom, pa i za najvišim oblikom te organizacije – državom. Ali nije normalno i danas bi predstavljalo ekstremnu pojavu ako bi nacionalna država bila (čista) etnička država.

Ono (sve) što bi kategorija ustavnog patriotizma mogla da obuhvati, to je u Srbiji dvostruko ugrožavano i destruirano. Prvo, neuvažavanjem i ignorisanjem postojećih (datih) razlika u društvu – različiti oblici diskriminacije drugog i različitog, i drugo, kontinuiranim nepoštovanjem zakona i prezirom prava. Dakle, pravna, politički emancipovana i demokratski uređena država treba (*Sollen*) da se apstrahuje od svakog posebnog, a to znači, partikularnog određenja svojih građana: etničkog, verskog, ideološkog, rasnog i svakog drugog. Drugim rečima, pred ustavom i zakonima države svi treba da imaju isti tretman i da budu jednaki.

Apel za takvim i bilo kojim *ad hoc* patriotizmom samo ukazuje na ozbiljne defekte sistema i dugotrajne krize u kojoj se (on) nalazi.

Stvari ne stoje ništa bolje ni kada je reč o „ustavnom patriotizmu” na ovim ex-jugoslovenskim prostorima. Tu je stvar još ozbiljnija. Deficit ustavnog patriotizma i „nacionalistički cunami” koji je zapljusnuo Balkan rasturao je države, multietničke sredine, kulture i svaki oblik ljudskih prava. Čak i

³ Naša izdavačka delatnost tek se nedavno legitimisala prevodom sa engleskog knjige *Ustavni patriotizam (Constitutional Patriotism)* nemačkog autora liberalne orijentacije J.-W. Müllera. Ovaj gostujući profesor na mnogim svetskim univerzitetima (u SAD, Brazilu, Japanu) upravo je objavio knjigu kod najuglednijeg nemačkog izdavača (Suhrkamp) pod naslovom: *Furcht und Freiheit: Ein anderer Liberalismus (Strah i sloboda: jedan drugačiji liberalizam, 2011)* a komentator je i pisac kolurni u uglednim novinama *Neue Züricher Zeitung* i *Frankfurter Allgemeine Zeitung*.

„skraćen” komparativan pristup pokazuje da ustavni patriotizam u formulacijama izvora i temeljnih odredbi ustava u kojima bi se država odredila kao „nacionalni entitet građana” nije „pustio korene”, bolje reći nije prihvaćen ni u jednoj postjugoslavenskoj državi. Razloga je više. Do neprihvatanja ustavnog patriotizma dolazi, između ostalog, ili u prvom redu, zbog toga što su svi u bivšoj zajedničkoj državi, sledeći pre svega Srbiju, Hrvatsku i Sloveniju, hteli konstituisati svoje posebne nacionalne države. To se nastojalo učiniti i tamo gde za to nisu postojale temeljne pretpostavke (kao što je slučaj BiH). Zato smo tu dobili politički provizorij ili „državu koje nema”. Ili, bolje rečeno, državu koja samu sebe dovodi u pitanje. Posebno je karakterističan slučaj Srbije koja je takođe multinacionalna, naročito Vojvodina, Sandžak, do nedavno pokrajina Kosovo, ali Ustav RS tu multinacionalnu, multikonfesionalnu, multilingvalnu realnost ignoriše formulacijom: „Srbija je država srpskog naroda...” (čl. 1. Ustava SR). I zato, u dobroj meri dobijamo na kraju te priče o ustavnom patriotizmu Srbiju kao „nedovršenu državu”.

LITERATURA

- Basta, L. R., *Politika u granicama prava. Studija o anglosaksonskom konstitucionalizmu*. Istraživačko-izdavački centar SSO Srbije, Institut za uporedno pravo, Beograd, 1984.
- Dimitrijević, N., (2007), *Ustavna demokratija shvaćena kontekstualno*.
- Džonson, P., (2003), *Istorija američkog naroda*, Knjiga-komerc, Beograd.
- Habermas, J., (1993), *Faktizität und Geltung. Beiträge zur Diskurstheorie des Rechts und des demokratischen Rechtsstaats*, F. a./M.: Suhrkamp.
- Jaspers, K., (1999), *Pitanje krivice*, СамиздатFree92, Beograd.
- Mirić, J., (1990), *Iskušenja demokratije*, Radničke novine, Zagreb.
- Molnar, A., (2008), *Oproštaj od Prosvetiteljske ideje ustavotvorne skupštine? O rotacionom kretanju revolucije u Srbiji 2000–2007*, Fabrika knjiga, Beograd.
- Müller, J.-W., (2010), *Ustavni patriotizam*, Fabrika knjiga, Beograd.
- Pajvančić, M., (2009), *Komentar Ustava Republike Srbije*, Konrad Adenauer Stiftung; *Caligraph*, Beograd.
- Stepanov, R., (2011), *Odgovornost i krivica*, u: „Pravni život”, br. 12/2011, godina LX, knjiga 550, (609–619), Beograd.
- Stepanov, R., (2010), *Politički sistem Sjedinjenih Američkih Država*, Gradska narodna biblioteka, Zrenjanin.
- Temelji moderne demokratije. Izbor Deklaracija i Povelja o ljudskim pravima (1215–1989)*, (1989), IRO „Nova knjiga”, Beograd.
- Tokvil, A. de, (1990), *O demokratiji u Americi*. Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, CIID: Titograd.

INTERNET IZVORI

<http://www.princeton.edu/~jmueller/bio.html>

<http://phase2.nadir.org/rechts.php?artikel=430&print=>

http://www.jura.unifrankfurt.de/1_Personal/wiss_Ass/nickel/Publikationen/Nickel_final_Habermas-VerfassungundVerfassungspatriotismus.pdf

http://web.apbtutzing.de/apb/cms/uploads/media/Sternberger_Verfassungspatriotismus_05.pdf

<http://www.aei.org/docLib/9780844743103.pdf>

CONSTITUTIONAL PATRIOTISM IN SERBIA

Professor Radivoj Stepanov

Faculty of Philosophy, Department of Sociology, Novi Sad

S u m m a r y

Constitutional patriotism in Serbian reality is still an abstract term. In layman's discourse, things are even more serious: "constitutional patriotism" is terra incognita, distant reminiscence of incomprehensible content and with no real significance. Things are not much better with our juridical and constitutional culture. Mere passing of laws and their validity can not be equated with the existence of legal culture, the same as formal constitutions can not be equated with real constitutional culture. The quality of the constitutionality and the plausibility of the of the constitution towards the social environment in which it is located defines the capacity and quality of constitutional patriotism and constitutional culture of the state. In our political, legal and historical science a research interest in constitutional patriotism (its meaning, origin, history and the normative side) was noticeably modest, better to say – neglected. Juridical and constitutional culture as represented in literature is far beyond the political culture of which we are also ignorant. "Constitutional patriotism" is nowadays linked to contemporary political philosophy of German origin. Specifically, the works of D. Sternberger and J. Habermas prompted in the second half of the twentieth century a debate of constitutional patriotism. Every legal and political culture expresses certain "constitutional patriotism". In the present considerations of this matter, question is raised whether legal culture offers several "types" of constitutional patriotism: American, British, French and German. In these legal and political cultures, different historical circumstances define and demonstrate constitutional patriotism.

Key words: constitutional patriotism, constitution, constitutional culture, rule of law, nation, state.

Данијела Тошић,

студент докторских студија на Правном факултету у Нишу

ПРЕТПОСТАВКА НЕВИНОСТИ У НАШЕМ ПРАВУ И У ПРАКСИ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА*

САЖЕТАК: Као један од института савременог демократског друштва, претпоставка невиности садржана је у свим најважнијим домаћим и међународним документима. Гарантује се свима, без икакве разлике у томе да ли су то јавне личности или обични грађани. Међутим, претпоставка невиности се на путу свог остварења сусреће са бројним препрекама. Једна од њих свакако јесу медији који, жељни сензације, често формулишу и презентирају јавности информације на начин који њима доноси највећи тираж или гледаност, не водећи притом рачуна да таквим својим поступцима који повећавају дневни тираж (и који им не могу бити од користи у дужем временском периоду) лицима о којима пишу и њиховим породицама наносе штетне последице које остају целог живота. С друге стране, и државни органи могу у току поступка несвесно или намерно угрозити претпоставку невиности оптужених. Свакако, овим лицима остаје могућност да заштиту својих права траже путем суда у својој држави, а, уколико је ту не пронађу, да се обрате Европском суду за људска права у Стразбуру, који ће покренути поступак против одговорних и, уколико је претпоставка невиности заиста повређена, том лицу пружити одговарајућу заштиту.

Кључне речи: претпоставка невиности, Европски суд за људска права, Европска конвенција о људским правима и основним слободама, *in dubio pro reo*, медијска манипулација

* Рад примљен: 07. 03. 2012. године.

1. НАСТАНАК И РАЗВОЈ ПРЕТПОСТАВКЕ НЕВИНОСТИ КРОЗ ИСТОРИЈУ

Када би постојао времеплов, којим бисмо могли да отпутујемо у XVI век и да инквизитору покушамо да објаснимо да нема право да окривљеног подвргне тортури како би добио признање, да окривљени није крив све док се то не докаже, вероватно би нас гледао са чуђењем. Управо та чињеница требало би да нам говори о томе колико је људско друштво напредовало, када је реч о поштовању људских права и покушају да се свакоме омогући правилно и правично суђење без икаквих предубеђења о његовој кривици. Да ли бисмо ми данас, да се појави неко из доба инквизиције и каже нам да слободно можемо да подвргнемо мучењу окривљеног док не добијемо признање, гледали на њега са истим чуђењем? Да ли то онда значи да у свакоме од нас постоји веровање да циљ оправдава средство, а да су само закони ти који нас спречавају да на било који начин постигнемо тај циљ? Међутим, с друге стране треба имати у виду да је циљ кривичног поступка некада био, између осталог, да се докаже да је окривљени крив по сваку цену, а да је данас циљ расветљење и решење кривичне ствари, па „макар” се у поступку доказало да је окривљени невин. Овај пример би требало само да нам покаже колико је лако укинути претпоставку невиности у једном друштву, без већих проблема. С друге стране, увести претпоставку невиности у правосуђе је дуготрајан процес, који захтева заједничко деловање свих који на било који начин имају везе са поступком, са циљем поштовања ове претпоставке током читавог поступка. Иако претпоставку невиности уводи држава, поред државних органа и медији, као и било које друго лице, у обавези су да је поштују.

У вези са претпоставком невиности поставља се и питање логичности њеног назива. Наиме, зашто лице у поступку које је невино мора да трпи одређене последице (попут притвора, удаљења са посла, телесног прегледа)? Друго, ако је лице затечено у вршењу кривичног дела, па се поступак спроводи само да би се то и законски доказало и донела осуђујућа пресуда, како за то лице тврдити да је невино? У новинама често изађе чланак – „убио жену па покушао и себи да одузме живот” (прејудуцира се његова кривица), а ми у поступку тврдимо да је невин и прописујемо законом да и средства јавног информисања не смеју да га окарактеришу као учиниоца. Све су то питања о којима постоје различита схватања теоретичара.

Претпоставка невиности помиње се још у делу Бекарије *О злочинима и казнама* из 1764. године, пре свега у вези са тортуром, која се у то доба примењивала у читавој Европи, са изузетком Енглеске, која је задржала

акузаторски поступак¹. И у то време закони су забрањивали постављање сугестивних питања, а Бекарија, позивајући се на претпоставку невиности, која каже да се нико не може сматрати кривим пре него га је суд осудио, пита „има ли сугестивнијег питања од боли?... јер ће бол сугерирати јакоме тврдокорну шутњу, да би тежу казну претворио у лакшу а слабоме сугерират ће признање да би се ослободио мука које тренутно на њега више делују неголи будуће патње” и „којим правом, онда, осим правом јачега, може судица кажњавати грађанина док је још двојбено је ли крив или невин?”² Међутим, Бекарија, с друге стране, занемарује претпоставку невиности и одобрава примену најтеже казне на оног који упорно одбија да одговори на постављена питања, чиме се пре свега крши право окривљеног на одбрану, као једно од најважнијих права окривљеног у савременом поступку.

Захваљујући Бекарији претпоставка невиности уноси се у најважнији документ о људским правима – Декларацију о правима човека и грађанина (*Declaration des droits de l'homme et du citoyen*) из 1789. године која у чл. 9. наводи: „Сваки човек се сматра невиним док не буде оглашен кривим.”³ У Општој Декларацији о правима човека ОУН од 1948. Године, претпоставка невиности дефинисана је у чл. 11. и гласи: „Свако ко је оптужен за кривично дело има право да се сматра невиним, док се на основу закона кривица не докаже на јавном претресу, на којем је имао све гаранције за своју одбрану.”⁴ На крају, Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода претпоставку невиности предвиђа на следећи начин: „Свако ко је оптужен за кривично дело, сматраће се невиним, све док се не докаже његова кривица на основу закона.”⁵

Како би на ефикасан начин обезбедио равноправност окривљеног са тужиоцем, и на тај начин омогућио и реализацију начела контрадикторности, као једног од важнијих начела кривично-процесног права, које треба да доведе до сазнања истине у поступку (а начело истине је врховно начело кривичног поступка), закон је претпоставку невиности предвидео, као једно од права на страни окривљеног – права које би требало да окривљеном омогући једнак (равноправан) положај са тужиоцем. Претпоставку невиности, најпре, треба посматрати као део једног од уставом гарантованих права свакоме, а то је, да свако има право на „правично суђење”

¹ Beccaria Cesare, *O Zločinima i kaznama*, Logos, Split, 1984, 13.

² *Ibid.*, 47.

³ Ђурђић, Војислав, Стевановић, Чедомир, *Кривично процесно право – Општи део*, Ниш, 2006, 182.

⁴ *Ibid.*

⁵ *Ibid.*

(„Свако има право да независан, непристрасан и законом већ установљен суд, правично и у разумном року, јавно расправи и одлучи о његовим правима и обавезама, основаности сумње, која је била разлог за покретање поступка, као и о оптужбама против њега”⁶, док је претпоставка невиности предвиђена чл. 34. Устава „Свако се сматра невиним за кривично дело док се његова кривица не утврди правноснажном одлуком суда”). Претпоставка невиности представља, дакле, део права на правично суђење, које је једно од врховних права у кривичном поступку.

2. ТЕОРИЈСКА СХВАТАЊА ПОЈМА ПРЕТПОСТАВКЕ НЕВИНОСТИ

Када је реч о називу претпоставке невиности, посматрано кроз историју нашег права, може се закључити да је она све до 2004. године била негативно дефинисана. У Уставном закону и Законику о кривичном поступку од 1953. године претпоставка невиности дефинисана је на следећи начин: „Лице против кога је покренут кривични поступак не сматра се кривим, све док његова кривична одговорност за учињено кривично дело није утврђена правноснажном пресудом.” У уставу из 1963. године она гласи: „Нико не може бити сматран учиниоцем кривичног дела, док то не буде утврђено правноснажном пресудом.” Њена формулација се поново мења у Уставу од 1974. године тако да гласи: „Нико не може бити сматран кривим за кривично дело, док то не буде утврђено правноснажном судском пресудом.” Позитивна дефиниција коначно је уведена новелом Законика о кривичном поступку из 2004. године и гласи: „Свако ће се сматрати невиним, док се његова кривица не утврди правноснажном одлуком надлежног суда.”⁷

Овде се поставља питање, првенствено са логичког аспекта, која је формулација прихватљивија: „не сматра се кривим” или „сматра се невиним”. Логички посматрано, правилнија формулација би била „не сматра се кривим” (презумпција некривице).⁸ Јер, зашто би лице које је невино било у обавези да сноси низ последица у кривичном поступку (притварање, телесни преглед). Треба, затим имати у виду, што и већина теоретичара истиче,⁹ да осим ситуације „крив” и „невин” постоји још једна ситу-

⁶ Устав Републике Србије (*Службени гласник РС* бр. 98/06).

⁷ Ђурђић, Војислав, Стевановић, Чедомир, *op. cit.*

⁸ Васиљевић, Тихомир, Грубач, Момчило, *Коментар законика о кривичном поступку*, Службени гласник, 2010, 31.

⁹ Ђурђић, Војислав, Стевановић, Чедомир, *op. cit.*; Васиљевић, Тихомир, Грубач, Момчило, *op. cit.*

ација, у којој се налази окривљени за време вођења кривичног поступка, а која треба да доведе до једне од двеју напред наведених ситуација, да је „сумњив”. Довољно је то што се једно лице не сматра кривим док се то не докаже судском пресудом, и самим тим је непотребно окривљеног третирати као невиног.¹⁰ Лице које се „не сматра кривим” и лице које „се сматра невиним” налазе се у потпуно истом положају, тако да фактички нема никакве разлике у њиховим правима. Питање исправности назива поставља се искључиво са логичког становишта и не утиче на положај окривљеног у кривичном поступку.

3. ПОЈАМ И САДРЖИНА ПРЕТПОСТАВКЕ НЕВИНОСТИ У ПОЗИТИВНОМ ПРАВУ И КРОЗ ПРАКСУ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА

Претпоставка невиности у нашем праву предвиђена је у чл. 3. Закона о кривичном поступку¹¹ и гласи:

- „1) Свако се сматра невиним док се његова кривица не утврди правноснажном одлуком надлежног суда.
- 2) Државни органи, средства јавног обавештавања, удружења грађана, јавне личности и друга лица дужни су да се придржавају правила из ст. 1. овог члана и да својим јавним изјавама о кривичном поступку, који је у току, не вређају друга правила поступка, права окривљеног и оштећеног и независност, ауторитет и непристрасност суда.”

Претпоставка невиности у себи садржи неколико правила. Најпре, нико не може бити означен учиниоцем кривичног дела пре него што се донесе правноснажна судска одлука. Даље, то значи да у току поступка није дозвољено рећи¹² да је неко лице учинило кривично дело (нпр. убиство), али се може рећи да је оно осумњичено за кривично дело убиства. Иако на први поглед и не делује као велика разлика, јер у свести лаика се врло често изједначава („учинио дело” и „осумњичен да је дело учинио”), о томе да суд то не гледа као небитну разлику говори и пракса како наших судова¹³ тако и Европског суда за људска права. Наиме 1976. године у

¹⁰ Васиљевић, Тихомир, Грубач, Момчило, *op. cit.*

¹¹ *Службени лист СРЈ* бр. 70/01, 68/02 и *Службени гласник РС* бр. 58/04, 85/05, 115/05, 46/06 (др. закон), 49/07, 20/09 и 72/09.

¹² Ту се пре свега мисли на медије и текстове који се објављују у новинама.

¹³ Одлука Уставног суда, Уж број 1600/2009 од 22. јуна 2010. године, објављена у *Службеном гласнику РС*, бр. 69/2010 од 24. септембра 2010. године.

Француској је убијен члан парламента и бивши министар Jean de Broglie испред зграде у којој су живели Pierre de Varga и Allenet de Ribemont, који су од убијеног непосредно пре убиства позајмили одређену новчану своту, како би отворили заједнички ресторан у Паризу. Како је реч о познатој политичкој личности, постојала је бурна реакција и велико интересовање јавности за овај случај.

У овом случају, полиција је одмах кренула од претпоставке да су убиство извршили De Varga и De Ribemont због чега су и ухапшени, а на конференцији за новинаре, која је уследила, тадашњи министар унутрашњих послова изјавио је да је случај завршен, да су сви који су умешани у убиство ухапшени, да је реч о врло једноставном случају. Речено је да је убијени дошао да тражи од De Varga-е и De Ribemont-а повраћај новца, те да су De Varga и De Ribemont подстрекачи овог злочина, да је организатор био полицијски детектив Simonéand, а непосредни извршилац плаћени убица Frèche. Након ове конференције, против De Ribemont-а је подигнута оптужница 1977. године, а он је задржан у притвору. 1980. године оптужница је коначно одбачена. Након тога он покреће поступак за накнаду штете због материјалне и нематеријалне штете, коју је претрпео у целокупном случају, а поводом притвора и поменуте конференције за новинаре, позивајући се да му је повређено право из чл. 6. ст. 2. Европске конвенције о људским правима. Сви правосудни органи у Француској су одбацивали овај његов захтев укључујући ту и Касациони суд Републике Француске.

De Ribemont се обратио 1989. године Европском суду за људска права у Стразбуру. По његовом поднеску Европски суд донео је пресуду 1995. године, којом је утврдио да је De Ribemont-у повређено право из чл. 6. ст. 2. Европске конвенције, а државу обавезао да му исплати одштету у износу од два милиона франака (не десет колико је De Ribemont тражио) и сто хиљада франака на име трошкова поступка, у року од три месеца. Када је у питању убијени министар, De Varga (познати криминалац, осуђиван за уцене, издавање чекова без покрића и слично, познат и по својим антикомунистичким ставовима) је осуђен на казну затвора од десет година. Лаички посматрано, тешко је поверовати у невиност De Varga-е и De Ribemont-а, финансијског уцењивача и финансијског саветника, који су живели у истој згради испред које је убијен министар, који им је позајмио новац да отворе заједнички ресторан.

Иако све то делује логично, полиција и сви остали државни органи морају се уздржавати од давања изјава које, иако логичне, понекад могу бити нетачне, а у овом случају могу кршити и права призната како домаћим тако и међународним актима.¹⁴ Конференције за штампу заиста у ве-

¹⁴ Како примећује др Јован Ђирић, све се завршава на пуким формалностима – немојте некога називати лоповом, злочинцем, итд. назовите га једноставно осумњиченим.

ликој мери утичу, како на правосуђе, тако и на најширу јавност, што само отежава непристрасно суђење. С друге стране, истицано је како је на овај начин учесницима конференције ускраћено право на слободно изражавање мишљења, на слободан говор на конференцији за новинаре. Такође је истицано и да је јавности ускраћено право да добија правовремене информације о кривичним и другим стварима. Европски суд је сматрао да се не може под изговором слободе говора и доступности информација дозволити државним или било којим другим званичницима кршење нечије претпоставке невиности. До кршења ове претпоставке не би ни дошло, да је на конференцији речено да је De Ribemont осумњичен за подстрекавање а не да је он подстрекач (као што је и учињено). Европски суд се више пута сусретао са питањем кршења претпоставке невиности према окривљеном од стране државе, а било је и случајева у којима је тужена држава Србија.

Претпоставка невиности у себи садржи три правна правила.¹⁵

3.1. Поступање без предрасуда

Прво правило би било: **поступање без предрасуда и предубеђења о кривици окривљеног**. Предрасуде се дефинишу „као скуп негативних ставова према свима, или већини чланова неке групе, који најчешће нису оправдани”.¹⁶ Овде се поставља питање у којој мери је данас то могуће. Наиме, полазимо од тога да о извршењу неког кривичног дела сазнајемо најчешће путем медија, да се тада износе мишљења о мотиву дела и слично, а да тек након тога долази до суђења. Такође је могуће да судија на други начин сазна о извршењу кривичног дела. Од судије који суди у конкретном случају захтева се да заборави све што је раније чуо или му је познато о неком делу, и да на основу само доказа изведених на главном претресу одлучи о кривици окривљеног. У којој мери ће се то применити зависи од самог судије али се верује, наравно, да су судије објективни и часни људи. Европски суд такође утврђује да претпоставка невиности „захтева” између осталог „да представници Суда, када извршавају своје дужности не смеју полазити са унапред формираном перцепцијом да је оптужени починио кривично дело за које се терети; терет доказивања је на тужитељству и свака сумња треба ићи у корист оптуженог¹⁷”.

¹⁵ Ђурђић, Војислав, *Споменница проф. др Браниславу Томковићу*, година XXIX, бр. 38, 2008.

¹⁶ www.psihoworld.co.ba/predrasude.doc

¹⁷ Претпоставка невиности: *Примјери невојшћивања међународно признатих стандарда у области заштите људских права пред судовима у Босни и Херцеговини*, www.oscebih.org/Download.aspx?id=56&lang=BS.

3.2. Терет доказивања

Друго правило садржано у претпоставци невиности јесте да **терет доказивања не сме бити на окривљеном**. Терет доказивања подразумева право и дужност одређених кривичнопроцесних субјеката да предлажу извођење доказа, ради утврђивања правно релевантних и других чињеница, које чине садржину кривичне ствари, и на којима се заснивају судске одлуке.¹⁸ Ово правило о терету пружања доказа може се посматрати кроз историју, тачније кроз три основна типа кривичног поступка – акузаторски, истражни и савремени поступак. У оптужном поступку, терет доказивања био је на странкама, првенствено на тужиоцу, док је тужени имао право да износи доказе, којима се утврђују чињенице које му иду у корист. У истражном поступку, терет пружања доказа био је на суду, који је сам предлагао и изводио све доказе у кривичном поступку јер није било странака. У савременом поступку терет пружања доказа лежи првенствено на странкама, али је и кривични суд дужан да пружа доказе.¹⁹

Питање пружања доказа у нашем праву није изричито законски дефинисано, али се на основу претпоставке невиности и одређених законских правила могу извући одређени закључци. Једно од начела која важе у нашем праву јесте начело одвојености кривичнопроцесних функција. То би значило да овлашћени тужилац, као носилац функције оптужбе, има основно право и дужност да пружа доказе, почевши од захтева за спровођење истраге па све до оптужнице. Такође, овлашћени тужилац у току целог кривичног поступка има право и дужност да предлаже извођење доказа. Претпоставка невиности значи да окривљени није дужан да доказује своју невиност побијајући недоказане наводе оптужбе, већ тужилац треба да доказује постојање кривице оптуженог.²⁰ Ослобађајућа пресуда се изриче не због тога што је утврђено да је оптужени невин, већ због тога што није утврђено да је крив јер се његова невиност претпоставља ако не буде осуђен. Од претпоставке невиности не може се одступити ни у ванредном или ратном стању.²¹ Окривљени има право на одбрану, што значи да он није у обавези да пружа доказе (чл. 89. ЗКП-а), али ако на пример, одлучи да призна извршење кривичног дела преузима на себе обавезу да пружи доказе за те своје тврдње. Изузетак постоји и код неких кривичних дела (нпр. код кривичног дела клевете окривљени је дужан да доказује истинитост сазнања онога што је износио или проносио у односу на оштећеног,

¹⁸ Ђурђић, Војислав, Стевановић, Чедомир, *op. cit.*, 234.

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ Васиљевић Тихомир, Грубач Момчило, *op. cit.*, 32.

²¹ Устав РС, *Службени гласник РС* број 98/06, чл. 202.

али у случају да докаже истинитост може одговарати за кривично дело увреде). Чл. 17. ЗКП-а предвиђа да је кривични суд дужан да објективно и потпуно утврђује чињенице о једној кривичној ствари, ради доношења законите судске одлуке, без обзира на то да ли утврђене чињенице иду на штету или у корист окривљеног. Да би кривични суд успешно реализовао ову своју дужност и допринео сазнању истине у кривичном поступку, он има право да предлаже по службеној дужности извођење доказа, с тим што његова активност зависи од активности самих странака.

Да терет доказивања мора увек бити на страни тужиоца сведочи и пресуда Европског суда за људска права у случају *Capeau v. Belgium*. Наиме, Wim Capeau је 29. 03. 1994. године ухапшен и оптужен да је 25. 05. 1993. године подметно пожар у једној згради. Њему је одређен притвор, на шта је уложио жалбу која је одбачена, да би га истражни судија пустио из притвора 21. 04. 1994. године да се брани са слободе. 1995. године поступак против њега је обустављен и он покреће поступак за накнаду штете због неоснованог лишења слободе. Како поступак подразумева да се он обраћа Министарству правде, министар одбацује овај захтев уз образложење да Capeau, приликом хапшења и непосредно након што је био притворен, није судским истражним органима пружио одговарајуће, убедљиве доказе да није подметнуо пожар, те су због тога они имали довољно разлога да поверују да је управо он био крив. Након овога Capeau је покренуо поступак о питању кршења права на претпоставку невиности пред Европским судом за људска права, који доноси пресуду да је његово право на претпоставку невиности повређено, констатујући да услед повреде овог права Capeau има право да оствари накнаду штете због неоснованог лишења слободе. Суд, такође, истиче да терет доказивања увек мора бити на страни тужиоца, пре свега зато што је непостојање кривице, односно невиност најтеже доказати, због чега се не може захтевати подношење доказа о невиности.²² Министар је у овом случају директно истакао да Capeau није пружио доказе о својој невиности.

Међутим, у једном другом случају (*Rushiti v. Austria*) суд је на суптилнији начин покушао да избегне обавезу надокнаде штете због неоснованог лишења слободе позивајући се на институт разумне сумње. У овом случају Rushiti је осумњичен за покушај убиства и одређен му је притвор, али је после пет месеци ослобођен и пуштен из притвора. Rushiti подноси надлежном суду захтев за одштету због неоснованог лишења слободе, али овај његов захтев бива одбијен уз образложење да је постојала разумна сумња да је осумњичени учинио кривично дело, односно да се нису могли

²² Ђирић, Јован, *Српско право и међународне институције*, Институт за упоредно право, Београд, 2009, 331–332.

пронаћи никакви докази који би ту сумњу оборили, тј. учинили мањом.²³ 1998. године случај доспева пред Европски суд који налази да је конкретном случају дошло до кршења претпоставке невиности. Иако је држава имала право да га држи у притвору и да то чини због постојања разумне сумње, она мора да плати накнаду штете ако га држи у притвору на после ослободи. Дакле, кривицу за држање невиних људи у притвору сноси држава. У овом случају кршење претпоставке невиности постојало је јер се држава позивала на то да је имала разлога да верује у основану сумњу, а Rushiti није ниједним доказом успео да је обори. Такав начин размишљања („суд је основано сумњао, и ништа није учињено да се те сумње развеју, да се суд разувери...”) представља кршење претпоставке невиности.

3.3. *In dubio pro reo*

Треће правило садржано у претпоставци невиности јесте *in dubio pro reo* (у случају сумње пресудити у корист окривљеног). У нашем праву садржано је у чл. 18. ст. 3. Законика о кривичном поступку („Када постоји сумња у погледу одлучних чињеница које чине обележје кривичног дела или од којих зависи примена неке друге одредбе Кривичног законика, суд ће у пресуди или решењу које одговара пресуди одлучити у корист окривљеног”). У кривичном поступку пресуда се може заснивати само на чињеницама у чију је истинитост суд у потпуности уверен. У случају да постоји сумња у погледу чињеница које чине обележје кривичног дела, суд ће такву чињеницу приписати у корист окривљеног. Наиме, да би једно лице било кажњено, неопходно је да се са највишим степеном извесности утврди постојање одлучних чињеница, што је предвиђено чл. 18. ст. 2. Законика о кривичном поступку. За доношење пресуде потребна је потпуна увереност у истинитост чињеница. Она постоји када сви докази говоре да одређено чињенично стање постоји, или не постоји, и не постоји ниједан доказ из кога произилази супротно. Ако то није могуће, узеће се да чињенице нису утврђене (уколико је то у корист окривљеног), тј. донеће се ослобађајућа пресуда, кад суд није у потпуности уверен у кривицу окривљеног.

Оно што се замера дефинисању овог начела у нашем праву јесте да правило *in dubio pro reo* важи у свим фазама кривичног поступка. Такође, замера се и то да се односи на суд, али и на друге органе кривичног и преткривичног поступка. С друге стране, она се примењује само на одлучне

²³ *Ibid.*, 333.

чињенице, које се у кривичном поступку утврђују са степеном извесности, и зато његова примена није могућа код одлука код којих је потребан нижи степен уверења.

Како је живот динамичнији, а закони ти који се прилагођавају и прате праксу и начело *in dubio pro reo* настало је најпре у судској пракси, да би тек касније било унето у законодавне прописе. Одредба чл. 355. ст. 2. показује да се ово правило примењивало и пре него што је унето у закон и то тако што предвиђа доношење ослобађајуће пресуде и „ако није доказано да је оптужени учинио дело за које се оптужује”, тј. ако суд остане у сумњи, тако да је оптужени можда и учинио кривично дело али за то нема доказа. У вези са овим начелом је и одредба чл. 155. ст. 3. т. 2. према којој ако у случају гласања у већу гласови судија буду подељени, тако да се никако не може постићи апсолутна већина, одлука се доноси тако што се глас, који је за окривљеног најнеповољнији, прибира гласу који је од њега мање неповољан, све док се не постигне потребна већина. На тај начин се узима да оно што је за окривљеног најнеповољније не стоји, већ оно што је за њега мање неповољно.

Одлучне чињенице, за које се узима да не постоје, ако иду на штету окривљеног, тј. да постоје чињенице које му иду у корист могу бити и најчешће су материјално-правне природе, али се могу јавити и као процесно-правне, уколико на пример постоји сумња да је учинилац био малолетан или пунолетан у тренутку извршења кривичног дела, када је наступила застарелост кривичног гоњења, да ли је у питању *res judicata* и сл.²⁴

Код овог правила питање које се поставља јесте „како поступити када након завршетка доказног поступка остане сумња у погледу постојања одлучних чињеница које чине садржину кривичне ствари?” У инквизиционом поступку, овај проблем решен је тако што је била предвиђена могућност доношења пресуде „*absolutio ab instantia*”, када је окривљени и по окончању поступка остајао под сумњом, јер је постојала могућност да се након појаве нових чињеница поступак настави. Савремени кривични поступак овакву врсту пресуде не познаје, већ је то питање решило увођењем правила *in dubio pro reo*. Иако неки теоретичари наводе да у нашем праву ово правило не постоји, јер примена овог правила не би била у складу са обавезом истинитог утврђивања чињеница, и да уколико не буде доказано постојање неке чињенице, ту чињеницу треба искључити из чињеничног стања, већина теоретичара се не слаже са овим ставом.²⁵

²⁴ Ђурђић, Војислав, *op. cit.*; Ђурђић, Војислав, *Уређење основних кривичнопроцесних начела у законодавству Србије*, 148–149.

²⁵ Кнежевић, Саша, *Примена правила in dubio pro reo у кривичном поступку*, Правни живот, број 9/2004, 730.

Ово правило, такође, не угрожава начело слободне оцене доказа, као ни истинито утврђивање чињеница у кривичном поступку. Наиме, тек након што суд, по слободној оцени доказа, остане у сумњи у погледу постојања неке чињенице, приступа се примени овог правила. Такође, у току целог поступка, потребно је водити рачуна о интересима окривљеног, и самим тим су интереси државе подређени интересима окривљеног, који не сме трпети последице недовољно утврђеног чињеничног стања.

3.3.1. Услови за примену правила *in dubio pro reo* и одступања од овог правила

Да би се правило *in dubio pro reo* применило, потребно је да буду испуњена два услова. Први услов је да суд при решавању кривичне ствари остане у сумњи. По једном схватању, сумњу („могућност да је одређено лице извршило кривично дело које му се ставља на терет, која мора бити одређеног степена и која се заснива на одређеним чињеницама и околностима”)²⁶ није могуће степеновати. По другом схватању (које је прихваћено у нашем праву, јер законодавац познаје и основе сумње и основану сумњу) за примену овог правила је потребна основана сумња. Потребно је, наиме, при утврђивању чињеничног стања да је могућност да је окривљени извршио кривично дело већа од могућности да он то није учинио. Други услов, за примену овог правила је да се у случају сумње донесе одлука у корист окривљеног, односно, да се чињенице које су на штету окривљеног сматрају непостојећим, а за оне које су у корист окривљеног сматраће се да постоје.

Правило *in dubio pro reo* и претпоставка невиности од великог су значаја за остваривање процесне равноправности окривљеног и представљају део правила која омогућавају „предност одбране” (*favor defensionis*), дајући окривљеном одређену предност у односу на тужиоца као државног органа. Тужилац, наиме, поступајући у кривичном поступку, има права која има и окривљени као странка, али и права која му припадају као државном органу, чиме у одређеној мери стиче предност у односу на окривљеног. Из тих разлога, правило *in dubio pro reo* служи да допринесе, уз остала правила, равноправности странака. Оно, самим тим, отежава положај тужиоца, који мора да у потпуности утврди чињенице које чине садржину кривичне ствари и на којима заснива пресуду, а за које ће се у случају сумње сматрати да су у корист окривљеног. Правило *in dubio pro reo* не може бити последица претпоставке невиности. Наиме, у кривичном поступку утврђују се и чињенице које квалификују или привилегују кри-

²⁶ *Ibid.*, 732.

вично дело, затим оне које не искључују кривицу, које се односе на одмеравање казне. Окривљени, тако, може бити оглашен кривим, и ако остане сумња у постојање неке од ових чињеница (ако се не докаже гнусност начина извршења убиства, окривљени ће одговорати за обично убиство).²⁷

Ово правило не може бити увек примењено. Такав је случај код кривичног дела клевете. Код овог дела, терет доказивања је на окривљеном. Он мора да докаже „да је имао основаног разлога да поверује у истинитост онога што је износио или проносио”. Ако окривљени не успе да докаже истинитост својих тврдњи, већ остане сумња у погледу њих, суд ће применити правило *in dubio contra reum* и донети одлуку на штету окривљеног.

Претпоставка невиности је *conditio sine qua non* независног и поштевног правосуђа, демократије и поштовања људских права.²⁸ Међутим, један од проблема са којим се сусреће претпоставка невиности јесте и питање објективне одговорности, када се полази од кривице оптуженог, па се од њега захтева да докаже да није знао или могао.²⁹ Један од примера јесу дела против безбедности јавног саобраћаја, када се код саобраћајне несреће од возача који је оптужен да ју је изазвао захтева да докаже да није могао да несрећу спречи, тј. да није могао да поступи другачије од начина на који је поступио.

Случај у коме се пошло од претпоставке да осумњичени није невин је и случај пред Европским судом за људска права *Salabiaku v. France*. Наиме, Salabiaku је држављанин Заира, а 28. 07. 1979. године отишао је на аеродром Rosai у Паризу да преузме пакет за који му је телексом било јављено да ће приспети летом авио-компаније „Ер Заир”. Очекивао је да пошиљка садржи узорке афричке хране, послате посредством рођака запосленог у „Ер Заиру”. Будући да није могао да пронађе пошиљку, обратио се за помоћ представнику компаније, који га је упутио до закључаног путничког ковчега, кога нико није подигао а који је носио налепницу „Ер Заира”, али није имао никакву идентификацију власника. Иако му је представник компаније саветовао да ковчег не дира, Salabiaku је пошиљку узео и на царини прошао „крз зелени пролаз” као да нема ништа да пријави царинским органима. Међутим, у тренутку када је улазио у аутобус са још тројицом људи, задржали су их царински службеници. Ковчег је отворен, и том приликом није садржао производе које је Salabiaku навео да очекује, на шта он није показао изненађење. Тек када је откривено дупло дно и утврђено да садржи десет килограма канабиса у листу и семенског кана-

²⁷ *Ibid.*, 734.

²⁸ Јован Ђирић, *op. cit.*, 322.

²⁹ *Ibid.*, 323.

биса, Salabiaku је тврдио да је погрешно закључио да је ковчег био њему намењен, али је ипак био ухапшен. Сутрадан је „Ер Заир” упутио обавештење да је ковчег који је намењен Salabiaku грешком стигао у Брисел. Суд изриче Salabiaku затворску казну у трајању од две године и трајну забрану боравка на француској територији, док је за царински прекршај морао да плати 100.000,00 франака.

1983. године Salabiaku се жалио Европском суду за људска права истичући да је на овај начин повређена претпоставка невиности из чл. 6. Европске конвенције о људским правима. Суд у Стразбуру је ипак констатовао да у конкретном случају није дошло до повреде претпоставке невиности, с обзиром на све околности случаја, јер су полицијске и правосудне власти у Француској имале основа да претпоставе и да на основу тока констатују да Salabiaku није невин, односно да је знао (могао и морао знати) да се у коферу не налази оно што је првобитно тврдио, већ нешто друго. То значи да се не може увек веровати у претпоставку невиности окривљеног, уколико фактичке чињенице и понашање окривљеног у неком конкретном случају указују на то да нема места претпоставци невиности.³⁰

4. ПОШТОВАЊЕ ПРЕТПОСТАВКЕ НЕВИНОСТИ У МЕДИЈИМА

Још један проблем са којим се среће претпоставка невиности јесу медији. Вођени жељом за сензацијом врло често не воде рачуна о томе да објављујући информације (пре свега оне које се односе на новија хапшења познатих људи у нашој земљи) са сензационалистичким насловима у жељи да задовоље народ, крше основна људска права. Данас се неретко на телевизији може видети медијско „покривање” хапшења (са циљем да се покаже квалитетан рад полиције), унапред окривљавање осумњиченог, „цурење” информација током судског процеса. Професор Правног факултета Милан Шкулић назива такву појаву „авансним стигматизовањем”.³¹ Код таквог кршења претпоставке невиности ни каснија ослобађајућа пресуда не представља довољну моралну сатисфакцију. У литератури се ова појава често упоређује са расипањем перјаног јастука с петог спрата на улицу, а затим сакупљањем просутог перја и враћањем натраг у јастук.

Овде увек треба имати у виду принцип одвојености кривичнопроцесних функција (полиција хапси, тужилаштво оптужује, суд суди). Медији су ти који би требало да јавност обавештавају о догађајима у земљи, тј. ко

³⁰ *Ibid.*, 337.

³¹ www.nuns.rs

је ухапшен, а ко оптужен по званичним саопштењима овлашћених органа, и да самим тим употребу стручних правних термина у писању изјава препусте онима који су за то стручни. Циљ њиховог обавештавања мора бити информација, а не сензација и гажење основних људских права, ради што већег тиража и гледаности. Овакво њихово обавештавање, осим што крши људска права, морал и етику, утиче и на породицу и оставља озбиљне последице.

У новинама се врло често, поред иницијала, може наћи и пуно име и презиме осумњиченог лица и жртве. Иако се сматра да осумњичени не треба да остане анониман, Комитет правника за људска права Јуком сматра да име и презиме не би требало да се објављује у току претходне истраге и задржавања у полицијском притвору, све до подизање оптужнице, чиме се штити право на приватност. Такође они истичу да би Кривичним закоником требало прецизирати тренутак, када се саопштава идентитет те особе и да је *то подизање оптужнице*.³² С друге стране, новинари истичу да они често испадну „жртвени јарац”, јер преносе информације из истраге, које су у највећем броју случајева истините, али осумњичени на крају буде ослобођен, углавном због спреге адвоката одбране и корумпираног и неспособног судства и тужилаштва.³³

За претпоставку невиности битно је да она у свакој фази поступка буде поштована до доношења правноснажне пресуде и да новинари жељни славе не крше основна људска права, већ да јавност обавештавају о догађајима о којима имају званичне информације (често се приликом емитовања неке вести може чути: Како сазнајемо из незваничних извора...).

Претпоставку невиности могу повредити и полиција и тужилаштво, али и медији (стварајући психолошко предубеђење код грађана, али и код судија).

Први случај суђења преко медија (trial by media) догодио се у периоду после Првог светског рата и то у Америци.³⁴ Радило се о глумцу Roscoe-у Arbuckle-у (1887–1931) познатом као Fatty Arbuckle (или Дебели Арбукле) који је у свет филма први увео гегове са гађањем тортама. Колико је био познат сведочи и чињеница да је у то време зарађивао годишње милион долара, што је била изузетно велика сума. 1920. године Арбукле је са тројицом својих пријатеља отишао на викенд у Сан Франциско, у друштву четири даме. Једна од дама (Virginia Rappe) три дана након тога је умрла од перитонитиса, а један од Арбуклеових пријатеља је дао изјаву да ју је

³² www.nuns.rs/pretpostavka-nevinosti-ili-pretpostavka-krivice?Spektaklom-na-osumnjicene

³³ *Ibid.*

³⁴ Ћирић, Јован, *op. cit.*, 324–325.

Арбукле силовао и да је њена болест и смрт последица тога. Пошто је реч о познатом глумцу, медији су ову вест једва дочекали и Арбуклеа одмах прогласили кривим, стављајући се на страну умрле жене. „Пријатељ” који је дао изјаву полицији касније је пред судом признао да је лагао, покушавајући да уцени Арбуклеа. Суд је донео ослобађајућу пресуду, али то није помогло познатом глумцу који годинама није могао да добије посао у Холивуду. Арбукле је умро 1931. године од срчаног удара, након што се одао алкохолу, а иза себе је оставио један неуспели брак. Он се сматра једном од највећих трагичних личности раног Холивуда кога су осудили медији.³⁵

Претпоставка невиности мора се поштовати и након доношења ослобађајуће пресуде. Наиме, Европски суд за људска права је у предмету *Sekanina protiv Austrije*³⁶ нашао да, пошто је ослобађајућа пресуда постала правноснажна, није прихватљиво да домаћи судови и даље изражавају сумњу у погледу кривице лица коме је ослобађајућа пресуда изречена.

Колику важност Европски суд придаје претпоставци невиности може се видети и из чињенице да је донео пресуду, према којој претпоставку невиности морају поштовати не само судови, већ и сви званичници („Суд подсећа да ће претпоставка невиности (...) бити повређена ако изјава неког званичника о особи која се терети за кривично дело одражава мишљење да је та особа крива, пре него што се њена кривица докаже у складу са законом. Довољно је да у одсуству било какве формалне изјаве наведе разлог у коме се наслућује да тај званичник сматра оптуженог кривим. У овом погледу, Суд наглашава важност у одабиру речи у изјавама званичника о некој особи пре него јој буде суђено и њена кривица буде утврђена”.³⁷ Такође, ни полиција не може давати изјаве, које подразумевају да је неко крив за кривично дело пре него што његова кривица буде утврђена у законом прописаном поступку.³⁸

Посебну пажњу привлачи и случај хапшења директора ММФ-а и потенцијалног кандидата за председника Француске, Доминика Штрос-Ка-

³⁵ http://sh.wikipedia.org/wiki/Roscoe_Arbuckle.

³⁶ Мол, Нула и Харби, Катарина, *Право на правично суђење*, Савет Европе, Београд, 2007, 107–108.

³⁷ OSCE мисија у Босни и Херцеговини, Претпоставка невиности: Примјери непоштивања међународно признатих стандарда у области заштите људских права пред судовима у Босни и Херцеговини стр. 2–3 (ради се о изјави директора Одељења за кривичне истраге у Паризу током конференције за штампу, где је изјавио да је „акција успешно завршена и све особе умешане у овај предмет су ухапшене”. Држава је у овом случају проглашена одговорном за повреду претпоставке невиности и наређено јој је да тужиоцу плати одређени износ као накнаду за материјалну и нематеријалну штету коју му је проузроковала спорна изјава).

³⁸ *Ibid.*, 3.

на, под оптужбом да је сексуално злостављао једну собарицу. Хапшење Штрос-Кана било је пропраћено телевизијским камерама, које су забележиле како оптужени са лисицама на рукама излази из хотела. Одмах се поставило питање шта је са претпоставком невиности. Француска је овакав вид извештавања америчких медија доживела као провокацију.³⁹ Са друге стране у Америци је сликање познатих оптужених у оваквим ситуацијама стара медијска традиција и део правосудне културе. Овај ритуал има и своје име, *perp walk*, или спровођење оптуженог које је обавезно праћено полицијским аутомобилама, сиренама и наравно фото-апаратима.⁴⁰

Претпоставка невиности је само део „фер суђења”, признатог чл. 6. Европске конвенције о људским правима. Као таква, она мора бити поштована од свих и важити за све грађане. Приликом суђења, као и приликом конференције за новинаре, мора се водити рачуна о томе да постоје одређене гаранције оптуженог, које му, између осталог, омогућавају да се сматра невиним све док се не донесе правноснажна судска одлука. Свако кршење тог његовог права повлачи озбиљне последице, како по лице чије се право крши, тако и по државу, која уколико случај дође пред Европски суд за људска права бива проглашена одговорном (јер су њени органи ти који су ову претпоставку повредили) и обавезном да надокнади штету, коју оптужени претрпи.

Европски суд је ту да штити лица којима је ова претпоставка повређена, али он штити само она лица која му се обрете. Сигурно постоје и она лица према којима је ова претпоставка прекршена, али након донете пресуде (ослобађајуће) они нису у стању да поново све проживљавају и да туже одговорне пред овим судом, имајући притом у виду како трошкове поступка, тако и чињеницу да, иако Европски суд може утврдити постојање повреде, поступак пред овим судом траје веома дуго (он не доноси пресуду за годину или две). С друге стране и медији имају обавезу да поштују ову претпоставку, јер поред тога што могу бити кажњени због њеног непоштовања, својим начином извештавања могу нанети трајне и неотклоњиве последице, како лицу које је оптужено, тако и његовој породици (јер не мора сваки оптужени да буде и осуђен). А ту штету никакав новац не може отклонити.

³⁹ <http://www.naslovi.net/2011-05-30/dw/pretpostavka-nevinosti-za-medije-ne-važi/> 2574 100. Наиме, Француска је земља која се поноси тиме да равноправно третира све грађане без обзира на њихов друштвени статус или славу, а овде се ради о поступку који угрожава достојанство човека. Код њих важи принцип да је за политичара битно шта је он постигао као политичар, а не и где је погрешно у приватном животу.

⁴⁰ *Ibid.*

ЛИТЕРАТУРА

- Beccaria Cesare, *O Zločinima i kaznama*, Logos, Split, 1984.
- Васиљевић, Тихомир, Грубач, Момчило, *Коментар законика о кривичном поступку*, Службени гласник, 2010.
- Ђурђић, Војислав, Стевановић, Чедомир, *Кривично процесно право – Ошшти део*, Ниш, 2006.
- Ђурђић, Војислав, *Сјоменица проф. др Браниславу Томковићу*, година XXIX, бр. 38, 2008.
- Кнежевић, Саша, *Примена правила in dubio pro reo у кривичном поступку*, Правни живот Тематски број, Право и културне разлике, Удружење правника Србије, број 9/2004, Београд.
- Кнежевић, Саша, *Претпоставка невиности окривљеног у светлу права на правично суђење*, Зборник Правног факултета Универзитета у Источно Сарајево, 2. издање, Правни факултет, Источно Сарајево, 2006.
- Мол, Нула, Харби, Катарина, *Право на правично суђење*, Савет Европе, Београд, 2007.
- Одлука Уставног суда, Уж број 1600/2009 од 22. јуна 2010. године, објављена у *Службеном гласнику РС*, бр. 69/2010 од 24. септембра 2010. године.
- OSCE мисија у Босни и Херцеговини, Претпоставка невиности: Примјери непоштивања међународно признатих стандарда у области заштите људских права пред судовима у Босни и Херцеговини.
- Ђирић, Јован, *Српско право и међународне институције*, Институт за упоредно право, Београд, 2009, 331–332.
- Устав Републике Србије, *Службени гласник РС* бр. 98/06.
www.psihoworld.co.ba/predrasude.doc.
www.oscebih.org/Download.aspx?id=56&lang=BS.
www.nuns.rs.
www.nuns.rs/pretpostavka-nevinosti-ili-pretpostavka-krivice?Spektaklom-na-osumnjicene.
http://sh.wikipedia.org/wiki/Roscoe_Arbuckle.
<http://www.naslovi.net/2011-05-30/dw/pretpostavka-nevinosti-za-medije-ne-va-zi/2574100>.

THE PRESUMPTION OF INNOCENCE IN OUR LAW AND IN PRACTICE THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

Daniјela Тошић

Ph. D. student at the Faculty of Law in Niš

Summary

As one of the institute of modern democratic society the presumption of innocence enshrined in all major national and international documents. It is guaranteed for all without difference as to whether they are public figures or ordinary citizens. However, the presump-

tion of innocence on its way to achieving happiness comes across with many obstacles. One of them certainly are media sensations are often eager to formulate and present information to the public in a way that brings them the highest ratings or circulation without taking into account which such actions increase its daily circulation (and that they can be beneficial in the long run) persons about whom they write and their families cause adverse effects that remain throughout their life. On the other hand the state authorities during the procedure may unwittingly or deliberately undermine the presumption of innocence of the accused. Certainly, for these people the possibility is still left to seek to protect their rights through the courts in your country and if there are found, turn to the European Court of Human Rights in Strasbourg to take action against those responsible, and if the presumption of innocence really hurt that person to provide appropriate protection.

Keywords: presumption of innocence, the European Court of Human Rights, European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms, *in dubio pro reo*, media manipulation

Prof. dr Hasiba Hrustić,
direktor Centra za pravna i finansijska istraživanja, Beograd

PORESKI TRETMAN LIKVIDACIJE PRAVNIH LICA *

Sažetak: Likvidacija društva pokreće se odlukom vlasnika društva i registruje se kod Agencije za privredne registre. U postupku likvidacije privrednog društva ne isplaćuju se dividende niti se imovina društva raspodeljuje vlasnicima pre plaćanja svih potraživanja poverilaca.

Utvrđivanje i plaćanje poreza na dobit preduzeća uređeno je posebnim odredbama Zakona o porezu na dobit pravnih lica. Dobit u postupku likvidacije obveznika podleže oporezivanju, a utvrđuje se kao pozitivna razlika imovine obveznika između kraja i početka likvidacionog postupka. Što se tiče ostalih poreskih obaveza, privredno društvo pokretanjem postupka likvidacije ne menja status obveznika poreza na dodatu vrednost i nastavlja da obračunava ovaj porez na promet dobara i usluga. Otvaranjem postupka likvidacije nad privrednim društvom ne prestaje ni obaveza plaćanja poreza na imovinu, niti poreza na zarade i doprinose socijalnog osiguranja za zaposlene.

Ključne reči: likvidacija, privredno društvo, porez, likvidacioni ostatak

Likvidacija privrednog društva sprovodi se kada društvo ima dovoljno sredstava za namirenje svojih obaveza, ali su nastupile neke druge okolnosti zbog kojih ne ispunjava uslove za obavljanje delatnosti, ili zbog nekih drugih razloga na osnovu odluke vlasnika kapitala tog društva. U oba slučaja odluku o prestanku sa radom privrednog društva donose vlasnici kapitala društva, za razliku od prestanka privrednog društva u stečaju, kada odluku o prestanku donosi sud. Likvidacija u suštini predstavlja postupak planske prodaje (unov-

* Rad primljen 10. 05. 2012. godine.

čavanja) imovinskih delova privrednog društva sa ciljem da se iz novčanih priliva isplate obaveze prema poveriocima, a preostali iznos podeli vlasnicima kapitala u skladu sa osnivačkim aktom privrednog društva.

1. POSTUPAK LIKVIDACIJE

Postupak likvidacije privrednog društva uređen je odredbama čl. 10, 117, 118, 122, 124, 137, 152, 200, 238, 251, 253, 274, 315, 329, 426 i čl. 524 do 548 Zakona o privrednim društvima.¹ U okviru odredbi koje regulišu privredne presteupe privrednog društva i odgovornog lica, u čl. 585. st. 1. t. 10. propisano je da će novčanom kaznom od 100.000 do 1.000.000 dinara kazniti za privredni prestup privredno društvo ako za vreme likvidacije preduzima nove poslove ili članovima isplaćuje dividende ili raspodeljuje imovinu (čl. 531. i čl. 535. st. 3).

Izuzetak od primene odredaba o prinudnoj likvidaciji predviđen je u odredbi čl. 595. i to da se odredbe ovog zakona o prinudnoj likvidaciji ne primenjuju na postupak prinudne likvidacije propisan Zakonom o privatizaciji.²

U skladu sa odredbom čl. 22. st. 5. Zakona o privrednim društvima uz poslovno ime privrednog društva u postupku likvidacije dodaje se oznaka „u likvidaciji”.

Likvidacija društva počinje danom registracije odluke o likvidaciji i objavljivanjem oglasa o pokretanju likvidacije, u skladu sa Zakonom o registraciji privrednih subjekata (u daljem tekstu: Zakon o registraciji).³ Likvidacija društva pokreće se:

- 1) jednoglasnom odlukom svih ortaka, odnosno komplementara, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno;
- 2) odlukom skupštine članova društva s ograničenom odgovornošću;
- 3) odlukom skupštine akcionara.

1.1. Status likvidacionog upravnika za vreme likvidacije

U odluci o pokretanju likvidacije društvo imenuje likvidacionog upravnika. Imenovanjem likvidacionog upravnika svim zastupnicima društva prestaju prava zastupanja društva u skladu sa odredbom čl. 529. Zakona o privrednim društvima. Ako društvo ne imenuje likvidacionog upravnika, svi zakonski za-

¹ *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 36/11, 99/11.

² *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 38/01, 18/03, 45/05, 123/07 – dr. zakon i 30/10.

³ *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 55/2004, 61/2005 i 111/2009 – dr. zakoni)

stupnici društva postaju likvidacioni upravnici koji zastupaju društvo zajedno, ako odlukom kojom su imenovani nije drugačije određeno. Likvidacioni upravnik zastupa društvo u likvidaciji i odgovoran je za zakonitost poslovanja društva.

U postupku likvidacije privredno društvo ne može da preuzima nove poslove, već samo poslove vezane za sprovođenje likvidacionog postupka, kao što su radnje na okončanju poslova započetih pre početka likvidacije, radnje potrebne za sprovođenje likvidacije, prodaja imovine, plaćanje poverilaca, naplata potraživanja i druge poslove nužne za likvidaciju društva. U postupku likvidacije privrednog društva ne isplaćuje se učešće u dobiti, odnosno dividende niti se imovina društva raspodeljuje članovima društva pre isplate svih potraživanja poverilaca.

Likvidacioni upravnik odgovara ortacima, članovima i akcionarima privrednog društva, kao i poveriocima privrednog društva za štetu koju im prouzrokuje u izvršenju svojih dužnosti. Likvidacioni upravnik ne odgovara za bilo kakve gubitke privrednog društva, obaveze ili smanjenja vrednosti imovine koja su nastala kao rezultat donošenja savesnih i razumnih poslovnih odluka u vezi sa sprovođenjem postupka likvidacije privrednog društva.

1.2. Zaštita poverilaca

Oglas o pokretanju likvidacije objavljuje se u trajanju od 90 dana na internet stranici registra privrednih subjekata, a sadrži: poziv poveriocima da prijave svoja potraživanja; adresu sedišta društva, odnosno adresu za prijem pošte na koju poverioci dostavljaju prijave potraživanja; upozorenje da će potraživanja poverilaca biti prekludirana ako ih poverioci ne prijave najkasnije u roku od 30 dana od dana isteka perioda trajanja oglasa. Ako društvo tokom perioda trajanja oglasa o pokretanju likvidacije ili tokom roka za prijavu potraživanja poverilaca promeni adresu sedišta ili adresu za prijem pošte, rok od 90 dana ponovo počinje da teče od dana registracije te promene u skladu sa zakonom o registraciji, a sve do tada prispele prijave potraživanja se smatraju uredno podnetim.

Likvidacioni upravnik je dužan da poznatim poveriocima uputi i pisano obaveštenje o pokretanju likvidacije društva, najkasnije u roku od 15 dana od dana početka likvidacije društva (čl. 534. Zakona o privrednim društvima). To obaveštenje sadrži: podatak o danu objavljivanja i periodu trajanja oglasa o pokretanju likvidacije; adresu sedišta društva, odnosno adresu za prijem pošte, na koju poverilac dostavlja prijavu potraživanja; upozorenje da će potraživanje poverioca biti prekludirano ako ga poverilac ne prijavi najkasnije u roku od 30 dana od dana isteka perioda trajanja oglasa o pokretanju likvidacije.

Poverioci čije je potraživanje utvrđeno izvršnom ispravom i poverioci u vezi sa čijim potraživanjem protiv društva počne da teče parnica do početka likvidacije nemaju obavezu prijavljivanja potraživanja.

Društvo je dužno da sve prispele prijave potraživanja evidentira u listu prijavljenih potraživanja i da sačini listu priznatih i osporenih potraživanja (čl. 535. Zakona o privrednim društvima). Društvo može, u roku od 30 dana od dana prijema prijave potraživanja, osporiti potraživanje poverioca, u kom slučaju je obavezno da o tome u istom roku obavesti poverioca uz obrazloženje osporavanja potraživanja. Ako poverilac čije je potraživanje osporeno ne pokrene postupak pred nadležnim sudom u roku od 15 dana od dana prijema obaveštenja o osporavanju potraživanja i u istom roku o tome pisanim putem obavesti društvo, to potraživanje se smatra prekludiranim. Ako je do trenutka prijema obaveštenja o osporavanju potraživanja poverilac protiv društva već pokrenuo postupak o tom potraživanju pred nadležnim sudom, poverilac nije dužan da pokreće novi postupak po prijemu obaveštenja o osporavanju potraživanja. Potraživanja nastala nakon pokretanja likvidacije ne prijavljuju se i moraju se namiriti do okončanja likvidacije.

2. POSTUPAK PRINUDNE LIKVIDACIJE

Prinudna likvidacija pokreće se u sledećim slučajevima:

1) ako je društvu pravosnažnim aktom izrečena mera zabrane obavljanja delatnosti, odnosno oduzeta dozvola, licenca ili odobrenje za obavljanje određene delatnosti, a društvo ne registruje promenu pretežne delatnosti ili ne otpočne likvidaciju u roku od 30 dana od dana pravosnažnosti tog akta;

2) ako u roku od 30 dana od dana isteka vremena na koje je društvo osnovano društvo ne registruje produženje vremena trajanja društva ili u istom roku ne otpočne likvidaciju;

3) kada ortačko društvo ostane sa jednim ortakom, odnosno komanditno društvo ostane bez komplementara ili bez komanditora, a društvu u roku od tri meseca ne pristupi nedostajući član ili u istom roku društvo ne promeni pravnu formu u pravnu formu čije uslove ispunjava ili u istom roku ne otpočne likvidaciju;

4) ukoliko se osnovni kapital društva smanji ispod propisanog minimalnog iznosa (100 dinara), a društvo u roku od šest meseci ne poveća osnovni kapital najmanje do propisanog minimalnog iznosa, ili u istom roku društvo ne promeni pravnu formu u pravnu formu čije uslove ispunjava ili u istom roku društvo ne donese odluku o likvidaciji i takvu promenu u istom roku registruje u skladu sa Zakonom o registraciji;

5) ako društvo ne dostavi nadležnom registru godišnje finansijske izveštaje do kraja poslovne godine za prethodnu poslovnu godinu, odnosno ako ne dostavi početni likvidacioni bilans u skladu sa zakonom kojim se uređuje računovodstvo i revizija;

6) kada je pravosnažnom presudom utvrđena ništavost registracije osnivanja društva u skladu sa Zakonom o registraciji ili ništavost osnivačkog akta društva;

7) ako je pravosnažnom presudom naložen prestanak društva, a društvo u roku od 30 dana od dana pravosnažnosti presude ne otpočne likvidaciju;

8) ako društvo ostane bez zakonskog zastupnika, a ne registruje novog u roku od tri meseca od dana brisanja zakonskog zastupnika iz registra privrednih subjekata;

9) kada društvo u likvidaciji ostane bez likvidacionog upravnika, a ne registruje novog u roku od tri meseca od dana brisanja likvidacionog upravnika iz registra privrednih subjekata;

10) ako usvojeni početni likvidacioni izveštaj ne bude dostavljen registru privrednih subjekata;

11) ako se u roku od 60 dana od dana kada je društvo ostalo bez jedinog izvršnog direktora ne izabere novi izvršni direktor, registar privrednih subjekata po službenoj dužnosti ili po zahtevu zainteresovanog lica pokreće postupak prinudne likvidacije društva;

12) ako iz komanditnog društva istupe svi komplementari, a najmanje jedan novi komplementar nije primljen u roku od šest meseci od dana istupanja poslednjeg komplementara, a komanditori nisu u tom roku doneli jednoglasno odluku o promeni pravne forme u društvo s ograničenom odgovornošću ili akcionarsko društvo;

13) i u drugim slučajevima predviđenim Zakonom o privrednim društvima.

Registrator koji vodi registar privrednih subjekata po službenoj dužnosti prevodi društvo u status „u prinudnoj likvidaciji” i objavljuje oglas o prinudnoj likvidaciji na internet stranici registra privrednih subjekata u neprekidnom trajanju od šest meseci (čl. 547. Zakona o privrednim društvima).

3. OBUSTAVA LIKVIDACIJE I POKRETANJE POSTUPKA STEČAJA ZBOG PREZADUŽENOSTI

U toku likvidacije društvo odlukom ortaka, komplementara, odnosno skupštine može obustaviti likvidaciju i nastaviti sa poslovanjem samo u slučaju da je društvo namirilo u potpunosti sve poverioce, nezavisno od toga da

li su tim poveriocima potraživanja osporena, pod uslovom da nije otkazalo ugovor o radu bilo kom zaposlenom po osnovu likvidacije niti otpočelo sa isplatama članovima društva. Odluka o obustavi likvidacije registruje se u skladu sa Zakonom o registraciji, a sastavni deo odluke o obustavi likvidacije je imenovanje zakonskog zastupnika društva i izjava likvidacionog upravnika da su svi poverioci namireni u potpunosti i da društvo nije otpočelo sa isplatama članovima društva.

Ako se iz početnog likvidacionog bilansa ili početnog likvidacionog izveštaja utvrdi da imovina društva nije dovoljna za namirenje svih potraživanja poverilaca (prezaduženost), likvidacioni upravnik je u skladu sa čl. 539. Zakona o privrednim društvima dužan da nadležnom sudu podnese predlog za pokretanje stečaja u roku od 15 dana od dana sastavljanja početnog likvidacionog bilansa, odnosno početnog likvidacionog izveštaja.

4. LIKVIDACIONI BILANSI I IZVEŠTAJI

Likvidacioni upravnik u roku od 30 dana od dana početka likvidacije sastavlja početni likvidacioni bilans kao vanredni finansijski izveštaj u skladu sa propisima kojima se uređuje računovodstvo i revizija, i u istom roku ga podnosi ortacima, komplementarima, odnosno skupštini na usvajanje (čl. 536. Zakona o privrednim društvima). Ortaci, komplementari, odnosno skupština dužni su da donesu odluku o usvajanju početnog likvidacionog bilansa najkasnije u roku od 30 dana od dana kada im je podnet na usvajanje. Likvidacioni upravnik sastavlja i početni likvidacioni izveštaj koji sadrži: listu prijavljenih potraživanja i listu priznatih potraživanja; listu osporenih potraživanja sa obrazloženjem osporavanja; podatak da li je imovina društva dovoljna za namirenje svih obaveza društva, uključujući i osporena potraživanja; neophodne radnje za sprovođenje likvidacije i vreme predviđeno za završetak likvidacije; druge činjenice od značaja za sprovođenje likvidacije.

Usvojeni početni likvidacioni izveštaj registruje se u skladu sa Zakonom o registraciji. Likvidacioni upravnik ne može otpočeti sa plaćanjima radi namirenja poverilaca niti sa isplatama članovima društva pre registracije početnog likvidacionog izveštaja, osim plaćanja obaveza iz tekućeg poslovanja društva.

Likvidacioni upravnik u toku likvidacije podnosi godišnje likvidacione izveštaje o svojim radnjama na usvajanje, sa obrazloženjem razloga zbog kojih se likvidacija nastavlja, a nije završena, najkasnije u roku od tri meseca po isteku svake poslovne godine (čl. 537. Zakona o privrednim društvima). Godišnji likvidacioni izveštaji registruju se u skladu sa Zakonom o registraciji.

5. UTVRĐIVANJE POREZA NA DOBIT PRAVNIH LICA U POSTUPKU LIKVIDACIJE

Na dan otvaranja postupka likvidacije sastavljaju se vanredni finansijski izveštaji za period od 01. januara do dana otvaranja postupka likvidacije. Ovi finansijski izveštaji sastavljaju se po propisima o računovodstvu i reviziji i dostavljaju Agenciji za privredne registre u roku od 60 dana. Utvrđivanje i plaćanje poreza na dobit uređeno je odredbama čl. 34. do 37. Zakona o porezu na dobit pravnih lica.⁴ Dobit utvrđena u postupku likvidacije obveznika podleže oporezivanju, a utvrđuje se kao pozitivna razlika imovine obveznika sa kraja i sa početka likvidacionog postupka, odnosno kao razlika imovine u toku trajanja likvidacionog postupka za koji se podnosi poreska prijava i poreski bilans, utvrđena u finansijskim izveštajima podnetim u skladu sa propisima kojima se uređuje računovodstvo i revizija. Dakle, radi se o neto imovini – razlici između vrednosti imovine i obaveza privrednog društva, i to pozitivna razlika imovine (ukupne imovine) obveznika sa kraja i sa početka likvidacionog postupka.⁵

Obveznik nad kojim se otvara postupak likvidacije dužan je da nadležnom poreskom organu podnese prijavu i poreski bilans u skladu sa propisima kojima se uređuje računovodstvo i revizija, i to:

1) sa stanjem na dan otvaranja postupka likvidacije – u roku od 15 dana od dana dostavljanja finansijskih izveštaja;

2) sa stanjem na dan okončanja postupka likvidacije – u roku od 15 dana od dana dostavljanja finansijskih izveštaja.

Odredbom čl. 34. st. 4. Zakona o porezu na dobit propisano je da period za koji se utvrđuje osnovica odgovara stvarnom trajanju postupka likvidacije, ali ne može biti duži od jedne godine, s tim što, ukoliko se postupak prenese u narednu godinu, obveznik sastavlja i poreski bilans sa stanjem na dan 31. decembra tekuće godine, koji se podnosi u roku od 10 dana od dana isteka roka propisanog za podnošenje finansijskih izveštaja.

Ako je, na primer, postupak likvidacije otvoren 31. 08. 2011. godine, a okončan 15. marta 2012. godine, poreski bilansi (i poreske prijave) sastavljaju se:

- za period od 01. 01. do 31. 08. 2011. godine;
- za period od 31. 08. do 31. 12. 2011. tako što se oporeziva dobit utvrđuje kao razlika u vrednosti imovine na dan 31. 12. 2011. i vrednosti imovine na dan 31. 08. 2011. godine. U ovom poreskom bilansu ne

⁴ *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 25/01, 80/02, 43/03, 80/04, 18/10.

⁵ Mišljenje Ministarstva finansija Republike Srbije, br. 430-07-00332/2006-04 od 11. 12. 2006. godine, u vezi sa utvrđivanjem obaveze na ime poreza na dobit preduzeća u toku sprovođenja postupaka likvidacije i stečaja.

utvrđuju se kapitalni dobiti i gubici u skladu sa čl. 35. i 36. Zakona o porezu na dobit;

- za period od 01. 01. do 15. 03. 2011. tako što se oporeziva dobit utvrđuje kao razlika u vrednosti imovine na dan 15. 03. 2011. i vrednosti imovine na dan 01. 01. 2011. godine, pri čemu vrednost imovine na dan 01. 01. 2011. godine odgovara vrednosti imovine na dan 31. 12. 2010. godine. U ovom poreskom bilansu utvrđuju se kapitalni dobiti i gubici u skladu sa čl. 35. i 36. Zakona o porezu na dobit.

Poreski period za koji se obračunava porez na dobit je poslovna godina. Poslovna godina je kalendarska godina, osim u slučaju prestanka ili otpočinjanja obavljanja delatnosti u toku godine, uključujući i pokretanje postupka likvidacije u skladu sa odredbom čl. 38. Zakona o porezu na dobit pravnih lica (u daljem tekstu: Zakon o porezu na dobit). Poreski period za koji se obračunava porez na dobit je poslovna godina, pri čemu je poslovna godina u slučaju pokretanja postupka likvidacije kraća od kalendarske godine.

Likvidacioni upravnik dužan je da najdocnije u roku od 15 dana od dana pokretanja postupka obezbedi obračun dospelih poreskih obaveza radi naplate iz likvidacione mase, i da o tome obavesti nadležni poreski organ (čl. 70. Zakona o porezu na dobit). Nadležni poreski organ donosi rešenje kojim se utvrđuje visina poreske obaveze u roku od 30 dana od dana prijema poreske prijave iz čl. 34. st. 3. i 4. Zakona o porezu na dobit. Rešenje po podnetoj poreskoj prijavi iz čl. 40. st. 4. ovog zakona nadležni poreski organ donosi u roku od 15 dana od dana prijema prijave. Porez utvrđen rešenjem nadležnog poreskog organa, poreski obveznik je dužan da uplati u roku od 15 dana od dana kada mu je rešenje dostavljeno (čl. 70a Zakona o porezu na dobit).

Poreski bilans sa stanjem na dan otvaranja postupka likvidacije sastavlja se za period od 1. januara do dana otvaranja postupka likvidacije. Pod danom otvaranja postupka likvidacije podrazumeva se dan naveden u rešenju Agencije o pokretanju postupka likvidacije. Dan okončanja postupka likvidacije je dan naveden u rešenju Agencije o okončanju postupka likvidacije.

Ne postoje nikakve razlike u načinu iskazivanja podataka u obrascu poreskog bilansa privrednog društva koje sprovodi postupak likvidacije, u odnosu na poreski bilans koji se sastavlja u toku redovnog poslovanja privrednog društva.⁶ Poreski bilans na dan otvaranja postupka likvidacije sastavlja se u skladu sa odredbama koje važe za godišnji poreski bilans.

⁶ Pravilnik o sadržaju poreskih bilansa i drugim pitanjima značajnim za način utvrđivanja poreza na dobit pravnih lica, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 99/10, 8/11.

Pošto se u toku postupka likvidacije utvrđivanje i plaćanje poreza na dobit vrši po posebnim odredbama Zakona o porezu na dobit, u poreskoj prijavi se ne utvrđuje iznos za plaćanje akontacije tog poreza.

Rashodi po osnovu ispravke vrednosti potraživanja se priznaju za poreske svrhe ako se radi o ispravci vrednosti potraživanja za koje je od roka za naplatu proteklo više od 60 dana.

5.1. Dokumenti koji se sastavljaju nakon isplate poverilaca

Nakon isplate poverilaca, likvidacioni upravnik sastavlja:

- 1) završni likvidacioni bilans;
- 2) izveštaj o sprovedenoj likvidaciji;
- 3) pisanu izjavu da je uputio obaveštenje svim poznatim poveriocima, kao i da su sve obaveze društva po osnovu prijavljenih potraživanja izmirene u potpunosti i da se protiv društva ne vode drugi postupci;
- 4) predlog odluke o raspodeli likvidacionog ostatka društva.

Završni likvidacioni bilans sastavlja se i registruje u skladu sa propisima kojima se uređuje računovodstvo i revizija. Ortaci, komplementari, odnosno skupština usvaja navedene dokumente i donosi odluku o okončanju likvidacije. Društvo ne može doneti odluku o okončanju likvidacije pre pravnosnažnog okončanja svih postupaka koji za pravnu posledicu mogu imati bilo kakvu obavezu društva i izmirenja svih tih obaveza.

Likvidacioni upravnik završava tekuće poslove društva, naplaćuje potraživanja, izmiruje obaveze i unovčava imovinu društva. Primenom odredbe čl. 34. st. 2. Zakona o porezu na dobit utvrđuje se osnovica za plaćanje poreza na dobit. U slučaju prodaje imovine po nižoj ceni od vrednosti po kojoj je iskazana prilikom otvaranja postupka, otpisa potraživanja, rashodovanja i uništavanja imovine koja ne može da se proda dolazi do umanjenja imovine. Plaćanje obaveza prema dobavljačima (odliv novca) takođe smanjuje imovinu. Da li će doći do oporezive dobiti zavisi i od toga koliko realno se proceni tržišna vrednost imovine u bilansu prilikom otvaranja postupka. Ako je imovina na otvaranju postupka precenjena, prilikom njenog unovčenja doći će do smanjenja imovine na kraju postupka i obrnuto.

Gubitak iz poreskih bilansa ranijih godina ne može se koristiti u toku postupka likvidacije jer poresku osnovicu čini pozitivna razlika postignuta u postupku unovčenja imovine u toku likvidacije u odnosu na njenu prvobitno procenjenu tržišnu vrednost. Poresku osnovicu u postupku likvidacije ne treba korigovati za navedene razlike u vrednostima imovine po osnovu obračuna poreske i računovodstvene amortizacije jer se priznaje umanjenje vrednosti imovine po osnovu računovodstvene amortizacije.

U poresku prijavu ne unose se podaci o poreskim oslobođenjima, odnosno o poreskim kreditima po osnovu ulaganja u osnovna sredstva, s obzirom na to da se pouzdano zna da će doći do njihovog otuđenja i gubitka prava na poreski kredit.

Otuđenje osnovnih sredstava

U skladu sa odredbom čl. 48. st. 6. Zakona o porezu na dobit, u slučaju otuđenja osnovnih sredstava pre isteka roka od tri godine od dana nabavke poreski obveznik gubi pravo na poreski kredit i dužan je da danom podnošenja poreske prijave za naredni poreski period, u toj poreskoj prijavi obračuna kao i da plati porez koji bi platio da nije koristio poreski kredit, indeksiran od dana podnošenja poreske prijave za poreski period u kojem je ostvario pravo na poreski kredit, do dana otuđenja, stopom rasta cena na malo prema podacima republičkog organa nadležnog za poslove statistike.⁷

Poreski obveznik koji u likvidacionom postupku otuđuje osnovna sredstva pre isteka propisanog roka od tri godine, dužan je da obračuna i plati neplaćeni porez koji je koristio po osnovu nabavke osnovnih sredstava. Dakle, u slučaju kada pre isteka roka od tri godine od dana nabavke osnovnog sredstva, obveznik (nad kojim se sprovodi postupak likvidacije), otuđi osnovno sredstvo po osnovu kog je ostvario pravo na poreski kredit iz čl. 48. Zakona o porezu na dobit, gubi pravo na iskorišćeni poreski kredit i dužan je da danom podnošenja poreske prijave, u toj poreskoj prijavi obračuna i da plati porez koji bi platio da nije koristio poreski kredit, od dana podnošenja poreske prijave za poreski period u kojem je ostvario pravo na poreski kredit do dana otuđenja, indeksiran stopom rasta cena na malo prema podacima republičkog organa nadležnog za poslove statistike. Ista odredba se primenjuje i u slučaju da je nakon sprovedenog postupka likvidacije nad obveznikom (posle izmirenja potraživanja poverilaca i drugih potraživanja) preostala osnovna sredstva po osnovu kojih je ostvario pravo na poreski kredit (iz čl. 48. Zakona o porezu na dobit), kada se kao imovina raspodeljuje od strane likvidacionog upravnika članovima društva, a pre isteka roka od tri godine od dana nabavke tih osnovnih sredstava.

Dodeljivanje PIB privrednim društvima u likvidaciji

Radi identifikacije poreskih obveznika Poreska uprava dodeljuje poreski identifikacioni broj (PIB), poreskim obveznicima – fizičkim licima, preduzet-

⁷ Mišljenje Ministarstva finansija Republike Srbije, br. 413-00-0424/2010-04 od 18. 05. 2010. godine.

nicima, pravnim licima. Imajući u vidu da pokretanje postupka likvidacije u skladu sa Zakonom o privrednim društvima nema za posledicu promenu identiteta pravnog lica, prema odredbi čl. 24. do 26. Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji, pravnom licu u likvidaciji se ne dodeljuje novi PIB.⁸

5.2. Oporezivanje likvidacionog ostatka

Imovina koja preostane posle podmirenja poverilaca iznad vrednosti uloženog kapitala je likvidacioni ostatak i smatra se kapitalnim dobitkom (čl. 35 Zakona o porezu na dobit). Ako je vrednost uloženog kapitala veća od likvidacionog ostatka, smatra se da je ostvaren kapitalni gubitak. Likvidacioni ostatak treba da se iskaže u poreskom bilansu privrednog društva u likvidaciji. U slučaju kada je imovina koja preostane posle podmirenja poverilaca iznad vrednosti uloženog kapitala, smatra se da je ostvaren kapitalni dobitak društva u postupku likvidacije, pri čemu se prilikom utvrđivanja kapitalnog dobitka imovina koja preostane posle podmirenja poverilaca stavlja u odnos sa ukupnim kapitalom obveznika, što znači da se uzimaju u obzir sve promene na kapitalu (u smislu povećanja, odnosno smanjenja osnovnog kapitala) obveznika, izvršene od momenta osnivanja privrednog društva do momenta otvaranja postupka likvidacije.⁹

Utvrđeni iznos kapitalnog dobitka ili kapitalnog gubitka unosi se u poreski bilans. Iako je u finansijskim izveštajima iskazana dobit, ovo pravno lice neće platiti porez na dobit na taj iznos jer u postupku likvidacije osnovica poreza na dobit ne utvrđuje se na osnovu rezultata u bilansu uspeha, već osnovicu na koju se plaća porez na dobit čini razlika između imovine na kraju i na početku postupka likvidacije.

6. OSTALE PORESKE OBAVEZE U POSTUPKU LIKVIDACIJE

Postupak likvidacije zaključuje se pošto privredno društvo u likvidaciji izmiri sve svoje obaveze, pa prema tome i obaveze prema Poreskoj upravi. Posle donošenja odluke o pokretanju postupka likvidacije nad privrednim društvom koje je obveznik poreza na dodatu vrednost (PDV), to društvo smanjuje

⁸ Mišljenje Ministarstva finansija Republike Srbije, dana 16. jula 2008. godine, br. 413-00-01382/2008-04; Zakon o poreskom postupku i poreskoj administraciji, Službeni glasnik Republike Srbije, 80/2002, 84/2002, 23/2003, 70/2003, 55/2004, 61/2005, 85/2005, 62/2006, 63/2006, 61/2007, 20/2009, 72/2009, 53/2010, 101/2011, 2/2012.

⁹ Mišljenje Ministarstva finansija Republike Srbije, br. 430-00-00130/2010-04 od 21. 10. 2010. godine.

obim privrednih aktivnosti tako da vrši samo poslove vezane za sprovođenje likvidacionog postupka, kao što su prodaja imovine, plaćanje poverilaca, naplata potraživanja i druge poslove nužne za likvidaciju društva. Privredno društvo u likvidaciji pokretanjem postupka likvidacije ne menja status obveznika PDV i nastavlja da obračunava PDV na promet dobara i usluga.

Pošto se od dana otvaranja postupka likvidacije poslovnom imenu privrednog društva dodaju reči „u likvidaciji“, obveznik je dužan da u skladu sa čl. 38. st. 4. Zakona o PDV, u roku od pet dana od dana nastale promene nadležnom poreskom organu dostavi pismeno obaveštenje o tom podatku u evidencionoj prijavi.

Odredbom čl. 40. Zakona o PDV propisano je da pre brisanja iz registra privrednih subjekata, obveznik koji prestane sa obavljanjem delatnosti dužan je da, najkasnije u roku od 15 dana pre brisanja iz registra nadležnom poreskom organu podnese zahtev za brisanje iz evidencije obveznika za PDV. Nadležni poreski organ sprovodi postupak i izdaje potvrdu o brisanju iz evidencije za PDV. Bez navedene potvrde organ nadležan za vođenje registra ne može izvršiti brisanje obveznika iz registra.

U slučaju da u postupku likvidacije sva imovina nije unovčena, potrebno je pre podnošenja zahteva nadležnom poreskom organu za brisanje privrednog društva iz evidencije obveznika PDV opredeliti način postupanja sa tom imovinom, pošto se u postupku prestanka privrednog društva smatra da je imovina promenila vlasnika i da po tom osnovu postoji obaveza obračunavanja PDV koji treba iskazati u poreskoj prijavi koja se podnosi za poreski period koji prethodi danu brisanja iz evidencije obveznika PDV.

Pre podnošenja zahteva za brisanje iz evidencije PDV potrebno je nadležnom poreskom organu podneti poresku prijavu za obaveze po osnovu PDV u roku od 10 dana po isteku poreskog perioda. Zakon o PDV u tom pogledu ne propisuje nikakve izuzetke za obveznike koji su u postupku likvidacije.

Otvaranjem postupka likvidacije nad privrednim društvom ne prestaje ni obaveza plaćanja poreza na imovinu. U toku likvidacionog postupka privredno društvo u likvidaciji plaća porez na imovinu na osnovicu u skladu sa Zakonom o porezima na imovinu koju čini tržišna vrednost nepokretnosti na dan 31. decembra godine koja prethodi godini za koju se utvrđuje i plaća porez na imovinu.¹⁰ Ovaj zakon ne predviđa nikakve izuzetke u vezi sa plaćanjem poreza na imovinu za privredna društva u likvidaciji. Odredbom čl. 34. Zakona o porezima na imovinu propisano je da je obveznik poreza na imovinu dužan da podnese poresku prijavu sa tačnim podacima do 31. marta godine za koju se vrši utvrđivanje poreza. Na imovinu koju stekne, započne ili prestane da koristi u toku godine ili mu po drugom osnovu nastane ili prestane poreska

¹⁰ *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 26/01, 45/02, 80/02, 80/02, 135/04, 61/07, 5/09, 101/10, 24/11.

obaveza, obveznik podnosi poresku prijavu u roku od 10 dana od dana nastanka takve promene. Pošto se u toku likvidacionog postupka otuđuje imovina koja podleže plaćanju poreza na imovinu, to znači da u toku sprovođenja tog postupka treba prijaviti sve promene koje se odnose na prodaju imovine.

Porez na imovinu, prema odredbi čl. 39. Zakona o porezima na imovinu utvrđuju se rešenjem organa, jedinice lokalne samouprave, a godišnji iznos obaveze poreza na imovinu plaća se tromesečno u roku od 45 dana od dana početka tromesečja. Međutim, pošto se otvaranjem postupka likvidacije sve obaveze smatraju dospelim, to praktično znači da se godišnja obaveza plaćanja poreza za privredno društvo u likvidaciji smatra dospelom danom prijema poreskog rešenja i ne može se plaćati tromesečno. Prema tome, likvidacioni upravnik obavezan je da pre podnošenja zahteva za brisanje privrednog društva izmiri obaveze na ime poreza na imovinu. Nepokretnosti koje nisu prodane u likvidacionom postupku prenose se po okončanju likvidacionog postupka pravnim sledbenicima likvidiranog privrednog društva.

Odredbom čl. 23. st. 1. t. 1. Zakona o porezima na imovinu propisano je da se porez na prenos apsolutnih prava, između ostalog, plaća kod prenosa uz naknadu stvarnih prava na nepokretnosti iz čl. 2. st. 1. tač. 1. do 5. ovog zakona. Prema odredbi čl. 24. tog zakona, prenosom uz naknadu, u smislu navedene odredbe, između ostalog, smatra se i prenos uz naknadu celokupne imovine pravnog lica u slučaju njegove redovne prodaje ili likvidacije.

Odredbom čl. 24. st. 1. t. 1. Zakona o porezima na imovinu propisano je da se prenosom uz naknadu, u smislu čl. 23. ovog zakona smatra i prenos po osnovu pravosnažne sudske odluke ili drugog akta državnog organa. Dakle, porez na prenos apsolutnih prava plaća se i u slučaju sticanja svojine na nepokretnosti – poslovnom prostoru, na osnovu pravosnažne sudske odluke o likvidaciji. U svakom slučaju poreski organ na osnovu činjeničnog stanja utvrđuje postoji li poreska obaveza po ovom osnovu.¹¹ Obveznik plaćanja ovog poreza, prema odredbi čl. 25. st. 5. Zakona o porezima na imovinu je lice na koje se prenosi apsolutno pravo.

U toku likvidacionog postupka društvo u likvidaciji obračunava i plaća porez na zarade zaposlenih, kao i doprinose za obavezno socijalno osiguranje, uključujući i naknade po ugovorima o delu, autorskim i drugim ugovorima.

Odredbom čl. 23. Zakona o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje, propisano je da osnovica doprinosa za osnivače, odnosno članove privrednog društva koji nisu zasnovali radni odnos sa tim društvom čini oporeziva dobit.¹² Za osnivače koji su u radnom odnosu sa društvom čiji su osnivači, osnovicu doprinosa čini njihova bruto zarada.

¹¹ Mišljenje Ministarstva finansija i ekonomije br. 430-01-00064/2003-04 od 1. 4. 2003.

¹² *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 84/2004, 61/2005, 62/2006, 5/2009, 52/2011, 101/2011.

7. OKONČANJE LIKVIDACIJE, ODGOVORNOST ZA ŠTETU I RASPODELA LIKVIDACIONOG OSTATKA

Imovina društva u likvidaciji koja preostane posle izmirenja svih obaveza društva je likvidacioni ostatak koji se raspodeljuje članovima društva u skladu sa odlukom o raspodeli likvidacionog ostatka (čl. 541. Zakona o privrednim društvima). Ako osnivačkim aktom, odnosno statutom ili jednoglasnom odlukom ortaka, komplementara, odnosno skupštine nije drugačije određeno, raspodela se vrši na sledeći način:

- 1) ortacima, komplementarima i komanditorima i članovima društva sa ograničenom odgovornošću srazmerno njihovim udelima u društvu;
- 2) akcionarima sa preferencijalnim akcijama koji imaju pravo prioriteta u odnosu na likvidacioni ostatak, a nakon njihove isplate akcionarima sa običnim akcijama srazmerno učešću njihovih akcija u ukupnom broju običnih akcija u društvu.

U slučaju spora između članova društva u vezi sa raspodelom likvidacionog ostatka, likvidacioni upravnik odlaže tu raspodelu do pravnosnažnog okončanja spora.

Likvidacija se okončava donošenjem odluke o okončanju likvidacije (čl. 543. Zakona o privrednim društvima). Po okončanju likvidacije društvo se briše iz registra privrednih subjekata u skladu sa Zakonom o registraciji.

Ako ortaci, komplementari, odnosno skupština ne donesu odluku o usvajanju dokumenata koje je dostavio likvidacioni upravnik (završni likvidacioni bilans; izveštaj o sprovedenoj likvidaciji; pisanu izjavu da je uputio obaveštenje svim poznatim poveriocima, kao i da su sve obaveze društva izmirene u potpunosti i da se protiv društva ne vode drugi postupci; predlog odluke o raspodeli likvidacionog ostatka društva), u roku od 60 dana od dana podnošenja tih dokumenata na usvajanje, tu odluku može zameniti pisana izjava likvidacionog upravnika o neusvajanju tih dokumenata.

Poslovne knjige i dokumenta društva koje je brisano usled okončanja likvidacije čuvaju se u skladu sa propisima kojima se uređuje arhivska građa, a ime i adresa lica kome su poslovne knjige i dokumenta povereni na čuvanje registruju se u skladu sa Zakonom o registraciji.

Likvidacioni upravnik odgovara za štetu koju pričini u vršenju svoje dužnosti članovima društva i poveriocima društva, a ovo potraživanje zastareva u roku od tri godine od dana brisanja društva iz registra (čl. 544. Zakona o privrednim društvima).

Po okončanju likvidacije ortaci i komplementari odgovaraju neograničeno solidarno za obaveze društva u likvidaciji i nakon brisanja društva iz regi-

stra privrednih subjekata (čl. 545. ZPD). Komanditori, članovi društva s ograničenom odgovornošću i akcionari akcionarskog društva odgovaraju solidarno za obaveze društva u likvidaciji i nakon brisanja društva iz registra privrednih subjekata, do visine primljenog iznosa iz likvidacionog ostatka. Potraživanja poverilaca zastavevaju u roku od tri godine od dana brisanja društva iz registra.

ZAKLJUČAK

Privredno društvo ima poseban poreski tretman u pogledu oporezivanja dobiti u postupku likvidacije. Za vreme likvidacije društva ne isplaćuje se učesće u dobiti, odnosno dividende niti se imovina društva raspodeljuje članovima društva pre isplate svih potraživanja poverilaca. Likvidacija društva pokreće se odlukom vlasnika koja se registruje kod Agencije za privredne registre.

U odluci o pokretanju likvidacije društvo imenuje likvidacionog upravnika koji zastupa društvo u likvidaciji i odgovoran je za zakonitost poslovanja društva. U postupku likvidacije privredno društvo ne može da preduzima nove poslove, već samo poslove vezane za sprovođenje likvidacionog postupka, kao što su radnje na okončanju poslova započetih pre početka likvidacije, radnje potrebne za sprovođenje likvidacije, prodaja imovine, plaćanje poverilaca, naplata potraživanja i druge poslove nužne za likvidaciju društva.

U toku likvidacije društvo odlukom vlasnika može obustaviti likvidaciju i nastaviti sa poslovanjem samo u slučaju da je društvo namirilo u potpunosti sve poverioce. Ako se iz početnog likvidacionog bilansa ili početnog likvidacionog izveštaja utvrdi da imovina društva nije dovoljna za namirenje svih potraživanja poverilaca (prezaduženost), likvidacioni upravnik je dužan da nadležnom sudu podnese predlog za pokretanje stečaja

Utvrđivanje i plaćanje poreza na dobit uređeno je odredbama čl. 34. do 37. Zakona o porezu na dobit. Dobit utvrđena u postupku likvidacije obveznika podleže oporezivanju, a utvrđuje se kao pozitivna razlika imovine obveznika sa kraja i sa početka likvidacionog postupka.

Prema odredbama čl. 38. Zakona o porezu na dobit, poreski period za koji se obračunava porez na dobit je poslovna godina, pri čemu je poslovna godina u slučaju pokretanja postupka likvidacije kraća od kalendarske godine. Obveznik nad kojim se otvara postupak likvidacije dužan je da nadležnom poreskom organu podnese prijavu i poreski bilans, sa stanjem na dan otvaranja postupka likvidacije. Dan okončanja postupka likvidacije je dan naveden u rešenju Agencije o okončanju postupka likvidacije. U toku trajanja likvidacionog postupka ne plaćaju se akontacije poreza na dobit pošto se u toku

postupka likvidacije utvrđivanje i plaćanje poreza na dobit vrši po posebnim odredbama Zakona o porezu na dobit. Poreski obveznik koji u likvidacionom postupku otuđuje osnovna sredstva pre isteka propisanog roka od tri godine, dužan je da obračuna i plati neplaćeni porez koji je koristio po osnovu nabavke osnovnih sredstava.

Imovina koja preostane posle podmirenja poverilaca iznad vrednosti uloženog kapitala je likvidacioni ostatak i smatra se kapitalnim dobitkom. Iako je u finansijskim izveštajima iskazana dobit, pravno lice neće platiti porez na dobit jer u postupku likvidacije osnovica poreza na dobit se ne utvrđuje na osnovu rezultata u bilansu uspeha već osnovicu poreza na dobit čini razlika između imovine na kraju i na početku likvidacionog postupka.

Postupak likvidacije zaključuje se pošto privredno društvo u likvidaciji izmiri sve svoje obaveze, pa prema tome i obaveze prema Poreskoj upravi. Privredno društvo u likvidaciji pokretanjem postupka likvidacije ne menja status obveznika PDV i nastavlja da obračunava PDV na promet dobara i usluga, kao i porez na imovinu, porez na zarade zaposlenih, kao i doprinose za socijalno osiguranje do okončanja likvidacije.

LITERATURA

- Mišljenje Ministarstva finansija i ekonomije br. 430–01–00064/2003–04 od 1. 4. 2003.
- Mišljenje Ministarstva finansija Republike Srbije, br. 430-07-00332/2006-04 od 11. 12. 2006. godine, u vezi sa utvrđivanjem obaveze na ime poreza na dobit preduzeća u toku sprovođenja postupaka likvidacije i stečaja.
- Mišljenje Ministarstva finansija Republike Srbije, br. 413-00-01382/2008-04 od 16. 07. 2008. godine.
- Mišljenje Ministarstva finansija Republike Srbije, br. 413-00-0424/2010-04 od 18. 05. 2010. godine.
- Mišljenje Ministarstva finansija Republike Srbije, br. 430-00-00130/2010-04 od 21. 10. 2010. godine.
- Pravilnik o sadržaju poreskih bilansa i drugim pitanjima značajnim za način utvrđivanja poreza na dobit pravnih lica, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 99/10, 8/11.
- Zakon o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 84/04, 61/05, 62/06, 5/09, 52/11, 101/11.
- Zakon o poreskom postupku i poreskoj administraciji, *Službeni glasnik Republike Srbije*, 80/02, 84/02, 23/03, 70/03, 55/04, 61/05, 85/05, 62/06, 63/06, 61/07, 20/09, 72/09, 53/10, 101/11, 2/12.
- Zakon o porezima na imovinu, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 26/01, 45/02, 80/02, 80/02, 135/04, 61/07, 5/09, 101/10, 24/11.
- Zakon o porezu na dobit pravnih lica, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 25/01, 80/02, 43/03, 84/04, 18/10.

Zakon o privatizaciji, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 38/01, 18/03, 45/05, 123/07, 30/10.

Zakon o privrednim društvima, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 36/11, 99/11.

Zakon o registraciji privrednih subjekata, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 55/04, 61/05, 111/09.

TAX TREATMENT OF THE LIQUIDATION OF THE LEGAL ENTITIES

Professor Hasiba Hrustić, CEO
Center for Legal and Financial Research, Belgrade

Summary

The liquidation of company starts with the owner decision and needs to be registered at the Agency for economic register. The liquidation procedure of the company does not allow dividend payment or distribution of property to the owner before payment of all claims to the creditors.

Determination and payment of profit tax is regulated by special provision of The Law on profit tax for legal entities. Profit in the liquidation procedure is subject to taxation, and tax base is positive difference in property of the taxpayer between the end and the beginning of the liquidation procedure.

As far as the other tax obligations are concerned, the company in liquidation does not change its VAT taxpayer status and continues to pay VAT on turnover of goods and services. By opening of the liquidation procedure the obligation to pay tax on property remains the same as well as the obligation to pay tax on salary and social contributions for an employee and owner.

Key words: liquidation, company, tax, liquidation balance

ОДЛУКЕ СУДСКЕ ПРАКСЕ

УБЛАЖАВАЊЕ КАЗНЕ – чл. 56. КЗ

КАКО ЈЕ КРИВИЧНО ДЕЛО КОЈЕ ЈЕ ОКРИВЉЕНИ ИЗВРШИО, ОСТАЛО У ПОКУШАЈУ, ДОВОЉНО ЈЕ ПОЗИВАЊЕ СУДА НА ОДРЕДБУ чл. 30. КЗ А НЕ И ПОЗИВАЊЕ НА ОДРЕДБУ чл. 23. КЗ.

Из образложења:

Пресудом првостепеног суда окривљени је оглашен кривим због кривичног дела тешке крађе у покушају из чл. 204. ст. 1. т. 1. у вези са чл. 30. КЗ.

Жалбом Јавног тужиоца првостепена пресуда се побија због битне повреде одредаба кривичног поступка из чл. 368. ст. 1. т. 11. ЗКП наводи да је изрека неразумљива, јер првостепени суд није навео члан који предвиђа блаже кажњавање за извршиоца кривичних дела који део изврше у стању битно смањене урачунљивости (чл. 23. ст. 3. КЗ).

Супротно овим жалбеним наводима, Апелациони суд налази да је изрека побијане пресуде јасна, да су у образложењу пресуде о свим одлучним чињеницама, дати довољни, јасни и непротивречни разлози, а ово тим пре што је сходно чл. 23. ст. 3. КЗ околност да је дело учињено у стању битно смањене урачунљивости факултативни основ за ублажавања казне, при том имајући у виду да то што првостепени суд није навео одредбу чл. 23. ст. 3. КЗ не чини побијану пресуду неразумљивом, јер је у конкретном случају првостепени суд, као основ ублажавања казне применио одредбу чл. 30. ст. 2. КЗ, а с обзиром на то да је предметно дело остало у покушају.

(Пресуда Основног суда у Чачку К 812/11 од 16. новембра 2011. и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж 1439/12 од 25. априла 2012.)

СТИЦАЊЕ СВОЈИНЕ НА НЕПОКРЕТНОСТИ – чл. 20. ст. 2. ЗАКОНА О ОСНОВАМА СВОЈИНСКО-ПРАВНИХ ОДНОСА

ПРЕСУДА ПРВОСТЕПЕНОГ СУДА КОЈОМ ЈЕ УТВРЂЕНО ПРАВО СВОЈИНЕ ТУЖИОЦА НА НЕПОКРЕТНОСТИ (...) ПРЕМА ТУЖЕНОЈ РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ ЈЕ ОСНОВ ЗА СТИЦАЊЕ СВОЈИНЕ НА НЕПОКРЕТНОСТИ СХОДНО ЧЛ. 20. ст. 2. ЗАКОНА О ОСНОВАМА СВОЈИНСКО-ПРАВНИХ ОДНОСА.

Из образложења:

Из списка произилази да је делимичним решењем општине (...) признато право и враћено је у својину наследницима покојног земљиште означено као КП 792 КО (...), а након што је извршена деоба међу наследницима, наведена парцела је припала у својину тужиоца.

Тужилац је потом Служби за катастар непокретности поднео захтев за провођење промене у катастарском оперативном делу за наведену парцелу на основу поменутог делимичног решења и судског поравнања, али је одбијен решењем тога органа које је потом потврђено од стране другостепеног органа, а разлог одбијања тужичевог захтева је то што је Република Србија у листу непокретности уписана као власник поменуте парцеле, а која није била обухваћена делимичним решењем општине (...), па упис права на непокретностима у корист новог носиоца неће се дозволити, ако у исправи на основу које се врши упис ранији носилац права није означен и према њему право новог носиоца није утврђено сходно одредби чл. 106в. Закона о државном премеру и катастру и уписима права на непокретностима.

Према извештају Службе за катастар непокретности Горњи Милановац ... предметна парцела је уписана у листу непокретности на Републику Србију, а као корисник је уписано предузеће за трговину...

При таквом стању ствари неоснована је жалба тужене, па има места потврђивању пресуде првостепеног суда.

(Пресуда Основног суда у Чачку – Судска јединица Г. Милановац П 363/11 од 27. јуна 2011. и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж 2667/11 од 27. марта 2012.)

ИЗДРЖАВАЊЕ ДЕТЕТА – чл. 160–164. ПОРОДИЧНОГ ЗАКОНА

АКО ЈЕ ОД ДОНОШЕЊА ПРЕТХОДНЕ ПРАВНОСНАЖНЕ ПРЕСУДЕ, КОЈОМ ЈЕ УТВРЂЕНА ОБАВЕЗА ТУЖЕНЕ ЗА ПЛАЋАЊЕ ДОПРИНОСА ЗА ИЗДРЖАВАЊЕ МАЛОЛЕТНОГ ТУЖИОЦА, ПРОТЕКЛО ПЕТ ГОДИНА, ИМА МЕСТА ИЗМЕНИ ОДЛУКЕ О ИЗДРЖАВАЊУ ДЕТЕТА.

Из образложења:

Пресудом првостепеног суда, одбијен је тужбени захтев малолетних тужилаца за измену раније пресуде (...) за издржавање малолетних тужилаца као неоснован.

Пресудом другостепеног суда, преиначена је пресуда првостепеног суда тако да се утврђује обавеза тужене да плаћа малолетним тужиоцима на име доприноса за издржавање износа од (...).

Првостепени суд је закључио да су се околности на страни тужене промениле јер није у могућности да доприноси издржавању малолетних тужилаца од раније утврђеног износа с обзиром да нема могућности за запослење и стицање зараде, јер води бригу о малолетној ћерки која има три године коју нема где да остави да би ишла да ради и стиче зараду, нити је у могућности да радом на имању свог супруга стекне већу зараду, а поред тога води бригу и о свекрви па није у могућности да у већем обиму доприноси издржавању малолетних тужилаца, због чега одбија тужбени захтев тужилаца налазећи да се нису стекли услови за промену висине издржавања.

Оваква одлука првостепеног суда и дати разлози за одбијање тужбеног захтева се основано жалбом тужилаца нападају због погрешне примене материјалног права.

Тужена, без обзира што има дете старо три године и болесну свекрву, с тим што суду није пружила доказе о томе од какве болести болује њена свекрва, у обавези је да обезбеди средства за издржавање малолетних тужилаца, ако не радом на имовини свога супруга, онда одласком у надницу на имањима других лица, јер чињеница да тужена није у сталном радном односу не може бити да својој деци не плаћа издржавање с обзиром да износ из раније правноснажне пресуде није довољан за издржавање малолетних тужилаца, без обзира у каквој се материјалној ситуацији тужена налази.

Претходна пресуда којом је утврђена висина издржавања малолетних тужилаца на по 2.000 динара је донета пре скоро пет година када малолетни тужиоци нису ишли у школу и када су им потребе биле мање од садашњих потреба, то су се стекли услови за измену претходне одлуке суда сходно чл. 164. Породичног закона.

Како је првостепени суд погрешно применио материјално право када је одбио тужбени захтев малолетних тужилаца за повећање издржавања, Апелациони суд је преиначио првостепену пресуду а што је одлучено као у изреци.

(Пресуда Основног суда у Чачку П 510/11 од 17. октобра 2011. и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж 169/12 од 24. априла 2012.)

КРИВИЧНО ДЕЛО ЗЛОУПОТРЕБА СЛУЖБЕНОГ ПОЛОЖАЈА ИЗ чл. 359. ст. 3. У ВЕЗИ СА ст. 1. КЗ

ТЗВ. „ПРЕВАРНА НАМЕРА” НИЈЕ БИТАН ЕЛЕМЕНАТ КРИВИЧНОГ ДЕЛА ЗЛОУПОТРЕБА СЛУЖБЕНОГ ПОЛОЖАЈА ИЗ чл. 359 ст. 3. У ВЕЗИ СА ст. 1. КЗ.

Из образложења:

Правилан је закључак првостепеног суда да је окривљени непознатим купцима за готов новац продавао робу коју је претходно прибавио од оштећених не евидентирајући при том продају у пословним књигама свог предузећа нити је пак купљену робу платио добављачима, на који начин су се у његовим радњама стекла сва субјективна и објективна обележја кривичног дела злоупотреба службеног положаја из чл. 359. ст. 3. у вези ст. 1. КЗ, па стога не стоје жалбени наводи којима се указује да је првостепени суд погрешно ценио доказе које је извео током поступка при чему жалбени наводи да окривљени „није имао намеру да превари оштећене” нису од утицаја на одлуку суда, будући да преварна намера није обележје бића кривичног дела злоупотреба службеног положаја из чл. 359. ст. 3. у вези ст. 1. КЗ за које је окривљени оглашен кривим побиганом пресудом.

(Пресуда Вишег суда у Чачку К 21/11 од 31. августа 2011. и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж 4971/11 од 9. априла 2012.)

КРИВИЧНО ДЕЛО ПРОНЕВЕРА – чл. 364. ст. 1. КЗ

ПРЕСУДОМ ПРВОСТЕПЕНОГ СУДА ОКРИВЉЕНИ ЈЕ ОГЛАШЕН КРИВИМ ЗБОГ КРИВИЧНОГ ДЕЛА ПРОНЕВЕРЕ ИЗ чл. 364. ст. 1. КЗ.

Из образложења:

Доказима је утврђено да је робу продавао преко фискалне касе, наплаћени новац није уплатио у банку већ је исти задржао за себе.

Неоснована је жалба браниоца окривљеног којом се оспорава правна квалификација кривичног дела због којег је окривљени оглашен кривим.

Спорни износ новца који је присвојен, не може потицати од вересије, како то жалба истиче, јер евидентирање робе преко фискалне касе значи да је она продата и наплаћена.

(Пресуда Вишег суда у Чачку К 37/10 од 14. новембра 2011. и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж 1450/12 од 10. априла 2012.)

БИТНА ПОВРЕДА ОДРЕДАБА КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА
ИЗ чл. 368. ст. 1. т. 8. ЗКП

ПРЕСУДОМ ПРВОСТЕПЕНОГ СУДА ОКРИВЉЕНИ ЈЕ ОГЛАШЕН КРИВИМ ЗБОГ КРИВИЧНОГ ДЕЛА ЗЛОУПОТРЕБА СЛУЖБЕНОГ ПОЛОЖАЈА ИЗ чл. 359. ст. 3. У ВЕЗИ СА ст. 1. КЗ И КРИВИЧНОГ ДЕЛА ФАЛСИФИКОВАЊЕ СЛУЖБЕНЕ ИСПРАВЕ ИЗ чл. 357. ст. 3. У ВЕЗИ СА ст. 2. и 1. КЗ.

Из образложења:

Неоснован је жалбени навод браниоца окривљеног да је суд прекорачио оптужбу када је окривљеног огласио кривим јер је поступао у намери да прикрије продају робе, а тужен је што је поступао у намери да прикрије радњу извршења кривичног дела из т. 1. оптужнице (односи се на кривично дело злоупотреба службеног положаја из чл. 359. ст. 3. у вези са ст. 1. кз) и да је тиме учињена битна повреда одредаба кривичног поступка из чл. 368. ст. 1. т. 8. ЗКП.

Напротив, ради се о прецизирању и ближем одређењу намере у складу са изведеним доказима и утврђеним чињеничним стањем, чиме се не нарушава објективни идентитет оптужбе и пресуде у односу на кривично дело фалсификовање службене исправе.

(Пресуда Вишег суда у Чачку К 37/10 од 14. новембра 2011. и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж 1450/12 од 10. априла 2012.)

ОБУСТАВА ВАСПИТНЕ МЕРЕ
– чл. 78. ст. 2. ЗАКОНА О МАЛОЛЕТНИЦИМА

РЕШЕЊЕМ ПРВОСТЕПЕНОГ СУДА ОБУСТАВЉЕН ЈЕ ПОСТУПАК ИЗРИЦАЊА ВАСПИТНЕ МЕРЕ ПО ПРЕДЛОГУ ВИШЕГ ТУЖИОЦА, А ЗБОГ КРИВИЧНОГ ДЕЛА НАСИЛНИЧКО ПОНАШАЊЕ ИЗ чл. 344. ст. 2. У ВЕЗИ СА ст. 1. КЗ.

Из образложења:

Жалба јавног тужиоца је неоснована.

Правилно је првостепени суд ценио извештај Центра за социјални рад из кога произилази да су родитељи малолетника испољили позитиван став и спремност да се потпуно ангажују око његовог васпитања и даљег усмеравања јер му је због ранијег истог кривичног дела изречена мера – посебна обавеза да редовно похађа школу.

Како је малолетник у међувремену постао пунолетан, а имајући у виду наведене околности, није целисходно изрицати васпитну меру у овом поступку.

(Решење Вишег суда у Чачку Км 4/12 од 8. фебруара 2012. и решење Апелационог суда у Крагујевцу Кжм 11/12 од 20. априла 2012.)

КРИВИЧНО ДЕЛО НЕОВЛАШЋЕНА ПРОИЗВОДЊА И СТАВЉАЊЕ У ПРОМЕТ ОПОЈНИХ ДРОГА ИЗ чл. 246. ст. 1. КЗ

ОКРИВЉЕНИ ЈЕ ИЗВРШИО КРИВИЧНО ДЕЛО НЕОВЛАШЋЕНА ПРОИЗВОДЊА И СТАВЉАЊЕ У ПРОМЕТ ОПОЈНИХ ДРОГА ИЗ чл. 246. ст. 1. КЗ, А ИЗРЕКОМ ПРВОСТЕПЕНЕ ПРЕСУДЕ, НА НАЧИН, У ВРЕМЕ И ПОД ОКОЛНОСТИМА БЛИЖЕ ОЗНАЧЕНИХ У ИЗРЕЦИ, А ШТО НЕСУМЊИВО ПРОИЗИЛАЗИ ИЗ ДОКАЗА ИЗВЕДЕНИХ НА ГЛАВНОМ ПРЕТРЕСУ КОЈЕ У СВЕМУ ПРИХВАТА И ДРУГОСТЕПЕНИ СУД.

Из образложења:

При том је првостепени суд правилно имао у виду да је окривљени неовлашћено држао и преносио опојну дрогу хероин нето масе 44,97 грама у путничком возилу којим је управљао из Београда према Чачку, а да је наведена количина опојне дроге била намењена за продају указује њена количина која свакако превазилази материјалне могућности окривљеног који је незапослен и лошег имовног стања, па је нелогично да је наведену количину хероина, за коју је на име купопродајне цене дао износ од 650 евра, набавио и држао за сопствене потребе, јер имајући у виду његове дневне потребе за овом опојном дрогом коју је такође морао куповати, очигледно је да је средства за задовољење сопствених потреба за дрогом стицао препродајом дроге, тако да је и наведену количину хероина преносио и држао ради продаје.

(Пресуда Вишег суда у Чачку К 73/11 од 30. јануара 2012. и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж 1686/12 од 20. априла 2012.)

КРИВИЧНО ДЕЛО ЗЛОУПОТРЕБА СЛУЖБЕНОГ ПОЛОЖАЈА ИЗ чл. 359. ст. 3. У ВЕЗИ СА ст. 1. КЗ И КРИВИЧНО ДЕЛО ФАЛСИФИКОВАЊЕ СЛУЖБЕНЕ ИСПРАВЕ ИЗ чл. 357. ст. 3. У ВЕЗИ СА ст. 1. и 2. КЗ

НЕ РАДИ СЕ О ТЗВ. ПРЕСУЂЕНОЈ СТВАРИ АКО ЈЕ ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ ОДУСТАО ОД ГОЊЕЊА ЗБОГ КРИВИЧНОГ ДЕЛА ФАЛСИФИКОВАЊЕ СЛУЖБЕНЕ ИСПРАВЕ ИЗ чл. 357. ст. 3. У ВЕЗИ ст. 1. КЗ, А У ОПИСУ

КРИВИЧНОГ ДЕЛА ЗЛОУПОТРЕБА СЛУЖБЕНОГ ПОЛОЖАЈА ИЗ чл. 359. ст. 3. У ВЕЗИ СА ст. 1. КЗ КОЈЕ СЕ ОКРИВЉЕНОМ СТАВЉА НА ТЕРЕТ СЕ НАЛАЗЕ И ОПИСИ РАДЊИ ИЗВРШЕЊА КРИВИЧНОГ ДЕЛА ФАЛСИФИКОВАЊЕ СЛУЖБЕНЕ ИСПРАВЕ.

Из образложења:

На правилно и потпуно утврђено чињенично стање првостепени суд је правилно применио Кривични закон, па су неосновани наводи из жалбе браниоца окривљеног који је навео да имајући у виду да је тужилац одустао од кривичног дела фалсификовање службене исправе, које кривично дело се стављало на терет окривљеном оптужним актом, а да се изрека првостепене пресуде у погледу кривичног дела злоупотреба службеног положаја уклапа са изреком у односу на кривично дело фалсификовање службене исправе, по мишљењу браниоца окривљеног, ради се у конкретном случају о пресуђеној ствари па је осудом окривљеног због кривичног дела злоупотреба службеног положаја из чл. 359. ст. 3. у вези ст. 1. КЗ дошло до повреде из чл. 6. ст. 1. ЗКП, чл. 34. Устава Републике Србије и чл. 4. Протокола број 7. Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода.

Међутим, овакви наводи жалбе су неосновани јер се кривично дело фалсификовање службене исправе у конкретном случају појављује као претходни стадијум извршења кривичног дела злоупотреба службеног положаја из чл. 359. ст. 3. у вези са ст. 1. КЗ при чему фалсификовање службене исправе представља начин извршења кривичног дела злоупотреба службеног положаја и ради се о привидном стицају по основу конзумпције, па је правилна одлука првостепеног суда.

(Пресуда Вишег суда у Чачку К 87/10 од 29. новембра 2011. и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж 673/12 од 6. марта 2012.)

НАКНАДА ШТЕТЕ ПО ОСНОВУ РАДА – чл. 165. ст. 5. и 6. ЗАКОНА О РАДУ

ПРЕТХОДНИ УСЛОВ ДА ПОСЛОДАВАЦ-ТУЖИЛАЦ ОСТВАРИ НАКНАДУ ШТЕТЕ ПРЕМА ТУЖЕНОЈ КАО РАЗЛИКУ, У СУДСКОМ ПОСТУПКУ, ЈЕ ВОЂЕЊЕ ПОСТУПКА КОД ТУЖИОЦА СХОДНО чл. 165. ст. 5. и 6. ЗАКОНА О РАДУ И КОЛЕКТИВНОМ УГОВОРУ.

Из образложења:

Пресудом првостепеног суда одбијен је као неоснован тужбени захтев тужиоца према туженој за накнаду штете насталу на раду.

Правилно је првостепени суд нашао да је тужбени захтев тужиоца преурањен, а на основу одредбе чл. 165. ст. 5. и 6. Закона о раду и чл. 62. ст. 1. и 2. Посебног колективног уговора којим је прописано да је неопходан услов за подношење тужбе суду за штету коју радник проузрокује послодавцу претходно вођење поступка за накнаду штете код послодавца а према раднику, а међу странкама је неспорно да такав поступак није вођен.

Неосновани су наводи из жалбе тужиоца, да је тужена као пословођа продавнице била задужена материјално и финансијски, да је потписала пописне листе и записник о савјешњу, да се на тај начин сагласила са постојећим финансијским стањем и постојањем мањка па је услед тога вођење поступка код послодавца непотребан.

Имајући у виду цитирану одредбу, послодавац је био у обавези да утврди постојање штете, њену висину, околности под којом је настала, ко је штету проузроковао и како се иста надокнађује сходно Општем акту и Уговору о раду, а послодавац то није учинио.

Та обавеза послодавца се не може заменити потписивањем пописних листа и записника о савјешњу од стране тужене па је стога овај жалбени навод тужиоца неоснован.

(Пресуда Основног суда у Чачку – Судска јединица Г. Милановац П 1886/10 од 19. октобра 2011. и пресуда Вишег суда у Чачку Гж 47/12 од 7. марта 2012.)

ВРАЋАЊЕ У ПРЕЂАШЊЕ СТАЊЕ – чл. 111. ст. 1. ЗПП

ПРОПУШТАЊЕ РОКА ЗА ИЗЈАВЉИВАЊЕ ЖАЛБЕ, А УСЛЕД ГРЕШКЕ АДМИНИСТРАТИВНОГ РАДНИКА У АДВОКАТСКОЈ КАНЦЕЛАРИЈИ ПУНОМОЋНИКА ТУЖЕНИКА, НЕ ПРЕДСТАВЉА ОПРАВДАНИ РАЗЛОГ ЗА ВРАЋАЊЕ У ПРЕЂАШЊЕ СТАЊЕ СХОДНО чл. 111. ст. 1. ЗПП.

Из образложења:

Првостепени суд је правилно утврдио да је другостепено решење примљено у адвокатску канцеларију пуномоћника туженог дана... Потом је туженик преко свог пуномоћника ставио предлог за враћање у пређашње стање, а због тога што у време пријема другостепене одлуке све административне послове у канцеларији је обављао адвокатски приправник...

Правилно је првостепени суд закључио да је у конкретном случају рок за предузимање радње у поступку пропуштен због грешке од стране адвокатског приправника што не представља оправдани разлог да би се дозволило враћање у пређашње стање. Наиме, рад адвокатске канцеларије подразумева и посебну одговорност, па и у ажурирању списка, због чега настала грешка на начин како се описује од стране пуномоћника туженог не представља оправдан разлог у смислу одредбе чл. 111. ст. 1. ЗПП.

Наиме, пропуштање рока од стране адвоката не може се правдати никаквим пропустом службеника адвокатске канцеларије, јер је адвокат дужан да води рачуна о законским роковима да не би дошло до оштећења заступане странке, која узима адвоката као стручно лице у парници.

(Решење Основног суда у Чачку П 7313/10/11 од 5. децембра 2011. и решење Вишег суда у Чачку Гж 176/12 од 14. марта 2012.)

ДЕОБА СУВЛАСНИЧКЕ ИМОВИНЕ
– чл. 148. ЗАКОНА О ВАНПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ

КАДА СУД У ВАНПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ ИЗВРШИ ДЕОБУ СУВЛАСНИЧКЕ ИМОВИНЕ (КУЋЕ), ТАДА МОРА РЕШИТИ И ПИТАЊЕ НАЧИНА ДОЛАСКА ДО ИЗДВОЈЕНИХ ДЕЛОВА, А ОД НЕСПОРНОГ ПУТА А ПРЕКО ДВОРИШТА СТРАНАКА ОДНОСНО РЕШИТИ ПИТАЊЕ СЛУЖБЕНОСТИ ПУТА, СХОДНО чл. 148. ЗАКОНА О ВАНПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ.

Из образложења:

Решењем првостепеног суда, подељена је сувласничка имовина странака (спорна кућа) а потом је у ст. 2. наведено „да ће припадајуће делове користити тако што ће улазити заједничким путем...”.

Првостепени суд у ст. 2 пресуде наводи термин да ће деобничари „улазити” у своје опредељене делове заједничким путем а који је описан у изреци, али тај термин „улазити” није правни термин нити решење које је опредељено на овај начин може бити извршно, услед чега је оспорено решење морало бити укинито.

Наиме, првостепени суд не опредељује, да ли деобничари имају право службености проласка „заједничким путем” или су сувласници „заједничког пута”, услед чега се оспорено решење у овом делу не може испитати па је морало бити укинито.

(Решење Основног суда у Чачку Р 220/11 од 27. септембра 2010. и решење Вишег суда у Чачку Гж 121/12 од 7. марта 2012.)

ОДЛАГАЊЕ РОЧИШТА – чл. 110. ст. 1. ЗПП

НЕ МОЖЕ СУД ДА ПРИХВАТИ ПРЕДЛОГ СТРАНКЕ ЗА ОДЛАГАЊЕ РОЧИШТА ЗБОГ „СВЕТСКЕ ЕКОНОМСКЕ КРИЗЕ”, А У ЦИЉУ ПРАВИЛНЕ ПРИМЕНЕ ОДРЕДБЕ чл. 110. ст. 1. ЗПП.

Из образложења:

Правилно је првостепени суд поступио када је донео решење којим је утврдио да је тужба тужиоца повучена, а оспореним решењем одбијен је као неоснован предлог за враћање у пређашње стање, изјављен од стране тужиоца.

Правилно је првостепени суд нашао да је тужилац неоправдано изостао са наведеног рочишта иако је претходно поднеском тражио да се суђење одложи на неодређено време „због коментара из штампе министра правде и због светске економске кризе”, па је правилно првостепени суд у смислу одредбе чл. 110. ст. 1. ЗПП нашао да је захтев за одлагање расправе на неодређено време неоснован с обзиром да у смислу наведене одредбе суд може одложити рочиште када је то потребно ради извођења доказа или кад за то постоје други оправдани разлози, а разлози које наводи тужилац у свом поднеску не представљају оправдани разлог за одлагање рочишта, имајући у виду да суд није везан изјавом помоћника министра правде у штампи и да светска економска криза није разлог за неодржавање рочишта.

(Решење Основног суда у Чачку П 15637/10 од 6. октобра 2011. и решење Вишег суда у Чачку Гж 137/12 од 7. марта 2012.)

Приредио
Драган У. Калаба,
заменик вишег јавног тужиоца у Чачку

SA SEDNICE UPRAVNOG ODBORA
održane 26. 10. 2012. godine

1. KRČMAR JELENA (JMBG:2003985805020), diplomirani pravnik, rođena 20. 03. 1985. godine UPISUJE SE 26. 10. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Novom Sadu, Slobodana Bajića 14.

2. BRIŠE SE iz Imenika advokatskih pripravnika KRČMAR JELENA, advokatski pripravnik kod Keča Uroša, advokata u Novom Sadu, sa danom 25. 10. 2012. godine zbog upisa u Imenik advokata ove Komore.

3. TRUDIĆ VLADIMIR (JMBG:1903983800053), diplomirani pravnik, rođen 19. 03. 1983. godine UPISUJE SE 26. 10. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Novom Sadu, Maksima Gorkog 5.

4. BRIŠE SE iz Imenika advokatskih pripravnika TRUDIĆ VLADIMIR, advokatski pripravnik kod Ribarov Zorana, advokata u Novom Sadu, sa danom 25. 10. 2012. godine zbog upisa u Imenik advokata ove Komore.

5. TEŠANOVIĆ JELENA (JMBG:1403986305026), diplomirani pravnik, rođena 14. 03. 1986. godine UPISUJE SE 26. 10. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Novom Sadu, Ignjata Pavlasa 2–4.

6. GRUBAČIĆ MIRJANA (JMBG:2002984158955), diplomirani pravnik, rođena 20. 02. 1984. godine UPISUJE SE 26. 10. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Novom Sadu, Železnička 50.

7. FILIPOVIĆ MARIJA (JMBG:0404982825400), diplomirani pravnik, rođena 04. 04. 1982. godine UPISUJE SE 26. 10. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Novom Sadu, Zmaj Jovina 23.

8. KRIŽ JASMINA (JMBG:3101982865036), diplomirani pravnik, rođena 31. 01. 1982. godine UPISUJE SE 26. 10. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Novom Sadu, Veljka Petrovića 3.

9. BALJ NEMANJA (JMBG:0511986820048), diplomirani pravnik, rođen 05. 11. 1986. godine UPISUJE SE 26. 10. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Novom Sadu, Jevrejska 2.

10. OSTOJIĆ GORAN (JMBG:2510982330012), diplomirani pravnik, rođen 25. 10. 1982. godine UPISUJE SE 26. 10. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Novom Sadu, Petra Drapšina 32.

11. STOJANOVIĆ DRAGAN (JMBG:1411974303217), diplomirani pravnik, rođen 14. 11. 1974. godine UPISUJE SE 26. 10. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Novom Sadu, Železnička 11.

12. LJUBIĆ MARINELA (JMBG:1203981865032), diplomirani pravnik, rođena 12. 03. 1981. godine UPISUJE SE 26. 10. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Pančevu, Vojvode Radomira Putnika 15/15, lokal 16.

13. VASKOVIĆ DANKA (JMBG:0101985175064), diplomirani pravnik, rođena 01. 01. 1985. godine UPISUJE SE 26. 10. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Subotici, Vase Stajića 17.

14. TODORVIĆ DRAGOMIR (JMBG:1107985870007), diplomirani pravnik, rođen 11. 07. 1985. godine UPISUJE SE 26. 10. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Vršcu, Žarka Zrenjanina 42.

15. PEROVIĆ VLADIMIR (JMBG:1601981860060), diplomirani pravnik, rođen 16. 01. 1981. godine UPISUJE SE 15. 11. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Pančevu, Njegoševa 1a/II.

16. ZLATANOVIĆ DANIJELA (JMBG:1302983875203), diplomirani pravnik, rođena 13. 02. 1983. godine UPISUJE SE 26. 10. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Novom Sadu, Bulevar oslobođenja 109/II.

17. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu ZDRAVKOVIĆ IVANA, rođena 05. 11. 1989. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Antić Živke, advokata u Novom Sadu, dana 26. 10. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

18. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu KRKLJIĆ VOJISLAVA, rođena 11. 11. 1986. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Šijan Nikole, advokata u Novom Sadu, dana 26. 10. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

19. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu ĐUKIĆ NIKOLIJA, rođena 10. 03. 1985. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Katanić Gordane, advokata u Novom Sadu, dana 26. 10. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

20. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu GOJKOVIĆ KATARINA, rođena 30. 01. 1989. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Gojković Dragana, advokata u Novom Sadu, dana 26. 10. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

21. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu MAJKIĆ MARIJANA, rođena 01. 01. 1988. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Soro Siniše, advokata u Novom Sadu, dana 26. 10. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

22. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu VJEŠTICA MARIJA, rođena 16. 05. 1985. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Vještica Magdolne, advokata u Novom Sadu, dana 26. 10. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

23. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu BOGDANIĆ DAJANA, rođena 06. 09. 1988. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Rikić Riste, advokata u Novom Sadu, dana 26. 10. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

24. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu KRSTIĆ SANJA, rođena 14. 04. 1983. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Tomić Željka, advokata u Novom Sadu, dana 26. 10. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

25. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu MEĐUGORAC IVA, rođena 13. 05. 1989. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Beronja Božidara, advokata u Novom Sadu, dana 26. 10. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

26. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu ŠUMAR MILIJANA, rođena 13. 12. 1983. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Marović Željka, advokata u Novom Sadu, dana 26. 10. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

27. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu OBRADOVIĆ VLADIMIR, rođen 27. 02. 1985. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Obradović Miroslava, advokata u Novom Sadu, dana 26. 10. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

28. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu GLIGORIĆ SRĐAN, rođen 13. 04. 1982. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Brkljač Vladimira, advokata u Novom Sadu, dana 26. 10. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

29. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu HODŽIĆ DAMIR, rođen 02. 05. 1981. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Hodžić Ahmeta, advokata u Novom Sadu, dana 26. 10. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

30. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu PRELIĆ PETAR, rođen 13. 12. 1984. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Čolić Dragana, advokata u Novom Sadu, dana 26. 10. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

31. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu MILIĆ NIKŠA, rođen 16. 12. 1988. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Milić Vladimira, advokata u Sremskoj Mitrovici, dana 26. 10. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

32. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu BARČIĆ JASMINA-TATJANA, rođena 23. 01. 1984. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Vasiljević Branka, advokata u Sremskoj Mitrovici, dana 26. 10. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

33. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu KALINIĆ MARINA, rođena 25. 10. 1986. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Krunić Milenka, advokata u Indiji, dana 26. 10. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

34. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu KADAR ANITA, rođena 23. 10. 1986. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Toldi Anastazije, advokata u Subotici, dana 26. 10. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

35. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu MILENKOVIĆ MILENKO, rođen 08. 04. 1981. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Vasiljević Milana, advokata u Kuli, dana 26. 10. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

36. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu DUBAIĆ DANIJELA, rođena 20. 12. 1984. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Ilić Joze, advokata u Svetozaru Miletiću, dana 26. 10. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

37. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu TODOROVIĆ ALEKSANDAR, rođen 12. 11. 1989. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Todorović Dragana, advokata u Kikindi, dana 26. 10. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

38. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu KARANOVIĆ BOSILJKA, rođena 19. 12. 1984. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Karanović Anđe, advokata u Bačkoj Palanci, dana 26. 10. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

– ODBIJA SE primarni zahtev za određivanje privremenog prestanka prava na bavljenje advokaturom.

– USVAJA SE eventualni zahtev.

39. BRIŠE SE iz Imenika advokata Advokatske komore Vojvodine ŽIVKOVIĆ JELICA, advokat u Indiji sa danom 14. 10. 2012. godine, na lični zahtev.

– Aćimović Milijana, advokat u Indiji, postavlja se za preuzimatelja advokatske kancelarije Živković Jelice.

– ODBIJA SE primarni zahtev za određivanje privremenog prestanka prava na bavljenje advokaturom.

– USVAJA SE eventualni zahtev.

40. BRIŠE SE iz Imenika advokata Advokatske komore Vojvodine PETKOVIĆ-VIDIĆ RADMILA, advokat u Rumi, sa danom 14. 10. 2012. godine, na lični zahtev.

– Vujasinović Bora, advokat u Rumi, postavlja se za preuzimatelja advokatske kancelarije Petković-Vidić Radmile.

– ODBIJA SE primarni zahtev za određivanje privremenog prestanka prava na bavljenje advokaturom.

– USVAJA SE eventualni zahtev.

41. BRIŠE SE iz Imenika advokata Advokatske komore Vojvodine MANDIĆ DANKO, advokat u Subotici sa danom 18. 10. 2012. godine, zbog zasnivanja radnog odnosa.

– Lalatović Maja, advokat u Subotici, postavlja se za preuzimatelja advokatske kancelarije Mandić Danka.

42. BRIŠE SE iz Imenika advokata Advokatske komore Vojvodine PETROVIĆ MILOVAN, advokat u Bačkoj Palanci sa danom 11. 10. 2012. godine, na lični zahtev.

– Jović Nikola, advokat u Bačkoj Palanci, postavlja se za preuzimatelja advokatske kancelarije Petrović Milovana.

43. BRIŠE SE iz Imenika advokata Advokatske komore Vojvodine PETROV DRAGANA, advokat u Bečeju sa danom 14. 10. 2012. godine, zbog zasnivanja radnog odnosa.

– Petrov Aleksandar, advokat u Bečeju, postavlja se za preuzimatelja advokatske kancelarije Petrov Dragane.

44. UZIMA SE NA ZNANJE da BOŽIĆ MAJDI, advokatu u Novom Sadu, privremeno prestaje pravo na bavljenje advokaturom zbog porodijskog odsustva i odsustva radi nege deteta, od 30. 09. 2012. do 29. 09. 2013. godine.

– Hodžić Ahmet, advokat u Novom Sadu, određuje se za privremenog zamenika.

45. UZIMA SE NA ZNANJE da GOSTOVIĆ SOMBORAC DRAGICI, advokatu u Novom Sadu, privremeno prestaje pravo na bavljenje advokaturom zbog porodijskog odsustva i odsustva radi nege deteta, od 09. 10. 2012. do 08. 10. 2013. godine.

– Suvačar Sanda, advokat u Novom Sadu, određuje se za privremenog zamenika.

46. UZIMA SE NA ZNANJE da LJILJAK SMILJANI, advokatskom pripravniku u Bačkoj Palanci, privremeno prestaje advokatsko-pripravnička vežba zbog porodijskog odsustva i odsustva radi nege deteta, od 15. 10. 2012. do 14. 10. 2013. godine.

47. UZIMA SE NA ZNANJE da RAKIĆ BOJANI, advokatskom pripravniku u Indiji, privremeno prestaje advokatsko-pripravnička vežba zbog porodijskog odsustva i odsustva radi nege deteta, od 25. 09. 2012. do 24. 09. 2013. godine.

48. UZIMA SE NA ZNANJE da je KARDUM MARIJA, advokat u Somboru, nastavila sa radom dana 15. 10. 2012. godine, nakon što joj je privremeno bilo prestalo pravo na bavljenje advokaturom zbog porodijskog odsustva.

– Banjanin Mirko, advokat u Somboru, razrešava se dužnosti privremenog zamenika.

49. UZIMA SE NA ZNANJE da je MOMČILOVIĆ NIKOLA, advokat u Futogu, nastavio sa radom dana 15. 10. 2012. godine, nakon što mu je privremeno bilo prestalo pravo na bavljenje advokaturom zbog bolovanja.

– Guzina Milorad, advokat u Novom Sadu, razrešava se dužnosti privremenog zamenika.

50. UZIMA SE NA ZNANJE da je Somborac Dragica, advokat u Novom Sadu, promenila prezime, koje sada glasi Gostović Somborac.

51. UZIMA SE NA ZNANJE da je ALIŠANI ARMAND, advokatski pripravnik u Novom Sadu, promenio prezime, koje sada glasi Aleksić.

52. UZIMA SE NA ZNANJE da je MITROVSKI IVAN, advokat u Pančevu, preselio svoju advokatsku kancelariju na adresu Zmaj Jovina 2, lokal 22, počev od 01. 09. 2012. godine.

53. UZIMA SE NA ZNANJE da je MAMULA ISIDORA, advokat u Subotici, preselila svoju advokatsku kancelariju na adresu Plitvička 25, počev od 15. 10. 2012. godine.

Upravni odbor

Уређивачки одбор *Гласника* моли сараднике да текстове за објављивање достављају уз уважавање следећих сугестија:

- примерак рада доставити одштампан и потписан;
- по могућности, доставити рад и електронском поштом (*panonija@eunet.rs*) или на дискети;
- фусноте писати у дну одговарајуће странице;
- у библиографским подацима за књиге уз уобичајене податке обавезно навести и издавача;
- уз чланке доставити резиме и кључне речи;
- пожељно је доставити и превод резимеа на енглески, немачки или француски језик.

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Излази 12 пута годишње
у месечним свескама.

Оснивач, власник и издавач: Адвокатска комора Војводине.
Годишња претплата: за земљу 10.000,00 дин.,
за иностранство 110 евра.
(Текући рачун број 340-1482-43 са назнаком „за Гласник“)

Овај број је закључен 5. новембра 2012. године.

Тираж: 2.000 примерака

Према мишљењу Секретаријата за информације
Републике Србије бр. 413-01-412/91-01
од 11. априла 1991. године на ову публикацију плаћа се
основни порез на промет по Тарифном броју 8. став 1. тачка 1.
алинеја 10. Тарифе основног пореза на промет.

Компјутерски слог: *Тајјана Божић*, Нови Сад

Штампа: OFFSET PRINT, Нови Сад
2012.